

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

І. В. Тихоненко

Методичні вказівки з дисципліни
«Основи світової політики»

Методичні вказівки

Випуск 340

Миколаїв – 2021

УДК 327(076)

Т 46

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 4 від 13 травня 2021 р.).

Рецензенти:

Ханстантинов В. О. – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії і суспільних наук Миколаївського національного аграрного університету;

Шевчук О. В. – доктор політичних наук, професор, декан факультету політичних наук Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Т 46

Тихоненко І. В. Методичні вказівки з дисципліни «Основи світової політики» : методичні вказівки / І. В. Тихоненко. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 76 с. – (Методична серія ; вип. 340).

Методичні вказівки з дисципліни «Основи світової політики» містять теми лекцій, плани семінарських занять, контрольні питання, завдання для самостійної роботи та вимоги до їх виконання, контрольні питання до заліку, список рекомендованої літератури, словник термінів з курсу та додатки.

Методичні вказівки мають на меті полегшити вивчення студентами курсу «Основи світової політик», активізувати самостійну роботу, допомогти їм у розвитку аналітичних здібностей та більш глибокому освоєнні курсу.

Призначені для студентів Чорноморського національного університету імені Петра Могили спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

УДК 327(076)

ISSN 1811-492X

© Тихоненко І. В., 2021

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2021

ЗМІСТ

Концепція викладання дисципліни «Основи світової політики»	4
Опис навчальної дисципліни	6
Програма навчальної дисципліни	7
Плани лекційних занять	8
Теми і плани семінарів з курсу «Основи світової політики».....	16
Методичні вимоги до виконання завдань на семінарах	40
Завдання для самостійної роботи	43
Питання до заліку з дисципліни «Основи світової політики».....	49
Приклади завдань підсумкового тестування з курсу «Основи світової політики»	52
Рекомендована література до курсу «Основи світової політики».....	54
Словник термінів з курсу «Основи світової політики»	61
Додатки	67

КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»

Дисципліна «Основи світової політики» входить до нормативних навчальних дисциплін освітньо-професійної підготовки бакалаврів за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Дисципліна «Основи світової політики» передбачає ознайомлення студентів зі специфікою розвитку світового політичного простору та світового політичного процесу, вивчення особливостей становлення світової політики як науки, розуміння основних проблем і тенденцій сучасної світової політики та ролі у ній України. Розглядаються теоретичні та практичні аспекти світової політики як окремої галузі знань про міжнародно-політичне життя, розкривається зміст наукових категорій, які притаманні сфері міжнародних відносин і застосовуються для характеристики та вивчення політичної взаємодії на міжнародній арені.

Особлива увага приділяється вивченню сучасних тенденцій світової політики, які впливають на еволюцію міжнародної системи та співробітництво між її основними учасниками. Міжнародні відносини розглядаються як середовище реалізації світової політики, яка представлена як система відносин між державами та недержавними суб'єктами міжнародно-політичного життя у різноманітних сферах.

Мета. Дисципліна дозволяє сформувати у студентів розуміння теоретичних підходів до визначення світової політики, міжнародних відносин, проблем війни та миру у світовому політичному процесі, сучасних тенденцій глобалізації, інтеграції, регіоналізації й демократизації, а також процесів глобалізму/антиглобалізму та регіоналізму. Значна увага приділяється виробленню у студентів навичок політичного аналізу сучасних актуальних проблем міжнародних відносин, оперуючи відомими теоретико-методологічними підходами та концепціями дослідження світових політичних процесів.

Засвоєння дисципліни «Основи світової політики» сприятиме підвищенню інтересу студентів до аналізу сучасних подій міжнародно-політичного життя, визначенню їх наукових інтересів як фахівців у сфері міжнародних відносин.

Дисципліна «Основи світової політики» виконує такі **завдання**:

1. Розгляд теоретико-концептуальних засад світової політики.
2. Визначення основних підходів до розуміння спільного та відмінного між категоріями «світова політика» та «міжнародні відносини».
3. Розуміння сучасних проблем у світовій політиці.

4. Аналіз сучасних тенденцій розвитку міжнародної системи та виокремлення її основних характеристик.

5. Визначення ролі політичного прогнозування у дослідженні світової політики.

6. Систематизація існуючих наукових підходів та концепцій у вивченні проблем міжнародного життя.

7. Навчання написанню аналітичних робіт, об'єктом яких є актуальні проблеми й тенденції сучасного міжнародно-політичного життя.

8. З'ясування ролі та місця України у світовому політичному просторі.

Вихідні компетенції студента

Студенти повинні *знати*:

1. Теоретико-методологічні основи світової політики.

2. Основні проблеми предметного поля дослідження світової політики.

3. Характер та особливості процесів і тенденцій, які існують та набувають розвитку у сфері міжнародного життя.

4. Особливості розвитку сучасної системи міжнародних відносин і тенденції майбутнього світового порядку.

5. Роль України як суб'єкта світової політики та її позиціонування у сучасній системі міжнародних відносин зважаючи на тенденції, притаманні світовому політичному процесу.

Студенти зобов'язані *вміти*:

1. Визначати типи зав'язків між основними суб'єктами світового співтовариства.

2. Аналізувати основні проблеми й тенденції сучасних світових політичних процесів.

3. Визначати перспективи розвитку динаміки світових політичних процесів і участі у них України.

4. Використовувати на практиці здобуті знання для підготовки аналітичних робіт з проблематики міжнародних відносин та світової політики.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Основи світової політики	
Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Міжнародні відносини	
Рівень вищої освіти	Бакалавр	
Статус дисципліни	Нормативна	
Курс навчання	1	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	2	–
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	18	
	18	
	54	
Відсоток аудиторного навантаження	40 %	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)		
Форма підсумкового контролю	Залік	

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма:

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Світова політика як наука. Світова політика і світовий політичний процес.	2		2
2	Світова політика як наука. Світова політика і міжнародні відносини.		2	3
3	Рівні аналізу та методи дослідження світової політики.	2		3
4	Світовий політичний процес: характерні риси та ієрархія акторів.		2	3
5	Війна і мир у світовому політичному процесі.	2		2
6	Війна і мир у світовій політиці: ідейно-теоретична основа.		4	6
7	Питання безпеки та стабільності у світовій політиці.	2		3
8	Глобалістика як напрям вивчення глобальних проблем сучасності у світовій політиці.	4		3
9	Релігійний чинник у світовій політиці.		2	4
10	Концепт сили як інструмент впливу держави та досягнення світового лідерства.		2	4
11	Глобалізація сучасного світового процесу.	2		3
12	Традиційні та «нетрадиційні» чинники дестабілізації світового порядку та шляхи їх подолання.		2	4
13	Регіоналізм та регіоналізація у світовій політиці.	2		3
14	Тенденції та тренди світової політики сучасності.		2	4
15	Прогнозування світової політики та тенденцій майбутнього світового порядку.	2		3
16	Україна у сучасних процесах та тенденціях світової політики.		2	4
	Всього за курсом	18	18	54

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Світова політика як наука. Світова політика і світовий політичний процес (2 год)

План лекції

1. Світова політика: визначення, об'єкт, предмет та завдання.
2. Взаємозв'язок світової політики і міжнародних відносин.
3. Світова політика як наука: проблематика та особливості розвитку.
4. Світовий політичний простір.
5. Світовий політичний процес: динаміка та циклічність.

Література:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Герасіна Л. М. Світовий політичний процес: концептуальний аспект і реальна політика. Electronic archive – *Repository Yaroslav Mudryi National Law University*. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11853/1/Gerasina.pdf>.
3. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
4. Лебедева М. М. Мировая политика в XXI веке: акторы, процессы, проблемы. Москва : МГИМО-Университет, 2009. 141 с.
5. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
6. Косолапов Н. А. Мировая политика как явление и предмет науки (К дискуссии на страницах «Полиса» и «Международных процессов»). *ПОЛИС*. 2005. № 6. С. 92–100.
7. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
8. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
9. Тишкун Ю. До проблеми змістового наповнення терміна «світова політика». *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 26. С. 38–44.
10. Теленко О. М. Проблема наукової інтерпретації поняття «світова політика». *Грані*. 2015. № 9. С. 16–21. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268616889.pdf>.

11. Nye J. S., Keohane R. Transnational Relations and World Politics: An Introduction. *International Organization*, 1971. Vol. 25, No. 3, P. 329–349. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/364783/mod_resource/content/1/keohane-nye_1971.pdf.

Тема 2. Рівні аналізу та методи дослідження світової політики (2 год)

План лекції

1. Проблеми аналізу світової політики. Рівні аналізу світової політики.
2. Використання первинних і вторинних даних для аналізу світової політики. Методи дослідження у світовій політиці: якісні та кількісні.
3. Аналіз характеристик, проблем та сучасних тенденцій світової політики у діяльності світових аналітичних центрів.

Література та інформаційні ресурси:

1. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
2. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. Київ : Знання, 2002. 461 с.
3. Міненкова П. В. Концептуальні засади та категоріальне визначення поняття «мозкові центри» наукове переосмислення традиційних підходів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2018. № 1. С. 17–22. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26615/1/VPSP2018-1_17-22.pdf.
4. Седляр Ю. О. Теорія міжнародних відносин та геополітика : навч. посіб. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 274 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/435/1/Седляр_Теорія%20міжнародних%20відносин%20та%20геополітика.pdf.
5. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
6. Цыганков П. А. Теория международных отношений. Учебное пособие. Москва : Гардарика, 2003. 590 с.
7. Цыганков П. А. Политическая социология международных отношений : учеб. пособ. Москва : РАДИКС, 1994. 320 с. URL: <http://www.politnauka.org/library/uchebnik/teyganov-socmo.php>.
8. Lamont C. Research Methods in International Relation. *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/344403631_Research_Methods_in_International_Relations.

9. McGann J. D. 2020 Global Go To Think Tank Index Report. *Think Tanks and Global Society Programm. University of Pensylvania*. URL: <https://www.gotothinktank.com/global-goto-think-tank-index>.

Тема 3. Війна і мир у світовому політичному процесі (2 год)

План лекції

1. Характеристика війни як соціально-політичного феномену. Підходи до визначення війни. Класифікація воєн (Т. та Х. Тоффлери).
2. Визначення поняття «мир». Концепції миру за Й. Галтунгом.
3. Еволюція війни як соціально-політичного явища.
4. Мілітаризм: теоретичні аспекти. Виникнення ядерної зброї та еволюція мілітаризму.
5. Процес демілітаризації. Типологія демілітаризації. Роззброєння, конверсія. Механізми здійснення конверсії.
6. Загрози світу у постбіполярну еру, пов'язані із застосуванням збройної сили за З. Бжезинським.

Література та інформаційні ресурси:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Галака С. П. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах : монографія. Київ : Київський університет, 2002. 278 с.
3. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
4. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
5. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Черномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
6. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
7. Цыбаков Д. Л., Моисеев В. В. Милитаризм в мировой политике: трансформации постбиполярной эпохи. *Среднерусский вестник общественных наук*. 2016. № 6. С. 162–170. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/militarizm-v-mirovoyu-politike-transformatsii-postbipolyarnoy-epohi-ts>.
8. Heywood A. *Global politics*. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24_086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopia%29.pdf.

Тема 4. Питання безпеки та стабільності у світовій політиці (2 год)

План лекції

1. Методологічні основи аналізу проблеми безпеки. Форми безпеки.
2. Національна безпека: структурні елементи та їх характеристики. Концепція «національного інтересу».
3. Класифікація загроз безпеці: традиційні та «нетрадиційні» загрози.
4. Ісламський чинник у системі міжнародної безпеки.
5. Поняття міжнародної стабільності. Статична та динамічна стабільність. Теорія «гегемоністичної стабільності».

Література та інформаційні ресурси:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Гюанкай С. Всеобъемлющая концепция национальной безопасности Китая: шанхайский дух и пути его укрепления. *Россия в глобальной политике*. 2009. № 3. С. 92–98.
3. Кулагин В. М. Современная международная безопасность : учеб. пособ. Москва : КНОРУС, 2012. 432 с.
4. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
5. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. Київ : Знання, 2002. 461 с.
6. Мирский Г. И. Исламизм, транснациональный терроризм и ближневосточные конфликты : монография. Москва : ГУ ВШЭ, 2008. 163 с.
7. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швец В. Д., 2015. 237 с.
8. Палінчак М. М., Галда П. П., Лешанич М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах : навч. посіб. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2015. 296 с. URL: https://pidru4niki.com/85731/religiyeznavstvo/teoretichni_pidhodi_vivchennya_rol_i_religiynogo_chinnika_mizhnarodnih_vidnosinah_svitoviy_polititsi.
9. Рагимова А. Ф. Исламский фактор в мировой политике: оценка современных исследователей. *CETERIS PARIBUS*. 2016. № 7–8. С. 9–15. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/islamskiy-faktor-v-mirovoy-politike-otsenka-sovremennyh-issledovateley>.
10. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
11. Хрусталеv М. А. Методология прикладного политического анализа : учеб. пособие. Москва : Проспект, 2010. 159 с.

12. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d2_4086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

Тема 5. Глобалістика як напрям вивчення глобальних проблем сучасності у світовій політиці (4 год)

План лекції

1. Глобалістика як система наукових знань.
2. Поняття «глобальні проблеми»: систематизація і класифікація.
3. Теоретичні основи політичної глобалістики. Ідеї В. Вернадського та вчення про «ноосферу». Ідеї А. Ейнштейна.
4. Мондіалізм.
5. Етапи становлення та розвитку глобалістики. Діяльність Римського клубу.
6. Глобалістика та мегатенденції (Д. Незбіт, П. Абурдін).

Література та інформаційні ресурси:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Білорус О., Власов В. Глобалістика – нова синтетична наука. *Вісник Національної Академії наук України*. 2010. № 3. С. 17–26. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27212/03-Bilorus.pdf?sequence=1>.
3. Гужва О., Овчаренко В. Глобалістика і футурологія: концептуалізація понять. *Віче*. 2011. № 20. С. 16–18.
4. Капитон О. В. Глобалістика и глобальні проблеми сучасності. *Філософія. Культура. Життя* : зб. наукових праць. 2010. № 35. С. 17–31.
5. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
6. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. Київ : Знання, 2002. 461 с.
7. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
8. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.

9. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: <https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf>.

10. Club of Rome: official page. URL: <https://www.clubofrome.org>.

11. Офіційний сайт Української асоціації Римського клубу. *Club of Rome*. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/>.

Тема 6. Глобалізація сучасного світового процесу (2 год)

План лекції

1. Підходи до проблеми глобалізації: теоретико-концептуальний вимір.
2. Виміри глобалізації та її тенденції у світовій політиці.
3. Антиглобалізм.
4. Глобальне управління як феномен процесу глобалізації.

Література та інформаційні ресурси:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.

2. Зайцева М. В. Концепції впливу глобалізації на міжнародні відносини. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 9. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2670/2374.

3. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.

4. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.

5. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т. ім. Петра Могили. Миколаїв : Швец В. Д., 2015. 237 с.

6. Сакович В. Антиглобалізм: стан і перспективи. *Політичний менеджмент*. 2005. № 1. С. 137–142. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8730/15-sakovith.pdf?sequence=1>.

7. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.

8. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: <https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf>.

Тема 7. Регіоналізм та регіоналізація у світовій політиці (2 год)

План лекції

1. Поняття «регіон», «регіоналізм» та «регіоналізація». Теорія «регіонності» Б. Хеттне.
2. «Третій світ» у сучасному світовому порядку: концептуальні засади та тенденції розвитку регіоналізму. Новий регіоналізм.
3. «Незахідні» теорії регіоналізму. Теорія «реалізму пригноблених» М. Аюба.
4. Безпековий регіоналізм. Теорія регіональних комплексів безпеки Б. Бузана.
5. Моделі співробітництва між державами у регіоні (А. Ачарія).

Література та інформаційні ресурси:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Данильчук О. І. Розуміння міжнародного регіоналізму у вітчизняній та зарубіжній науковій традиції. *Вісник СевНТУ* : зб. наукових праць. Вип. 123. Севастополь, 2011. С. 251–254.
3. Константинов В. Ю. Регіоналізм та регіоналізація в міжнародних відносинах. Монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 200 с.
4. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
5. Лукин А. Л. Теория комплексов региональной безопасности и Восточная Азия. *Ойкумена. Регионоведческие исследования*. 2011. № 2. С. 7–19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-kompleksov-regionalnoy-bezopasnosti-i-vostochnaya-aziya>.
6. Михайленко Е. Б. «Старый» и «новый» регионализм: теоретический дискурс : курс лекций. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2014. 116 с. URL: <https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/27024/1/978-5-7996-1243-6.pdf>.
7. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
8. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
9. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
10. Acharya A. The periphery as the core: the Third World and security studies. Ontario : YCISS occasional paper, 1995. 40 p. URL: <https://yorkspace.library.yorku.ca/xmlui/bitstream/handle/10315/1412/YCI0071.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

11. Buzan B. Regions and Powers. The structure of international security / B. Buzan, O. Weaver. New York : Cambridge University Press, 2003. 570 p.
12. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d_24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

Тема 8. Прогнозування світової політики та тенденцій майбутнього світового порядку (2 год)

План лекції

1. Глобальне політичне прогнозування і світова політика. Хронополітика та політична прогностика.
2. Футурологія світової політики. «Парадокс участі» М. Ніколсона. Прогностична модель «Північ – Південь».
3. Відомі теоретичні прогнози майбутнього розвитку світу та міжнародно-політичних відносин (Ф. Фукуяма, С. Хантінгтон, З. Бжезинський).

Література та інформаційні ресурси:

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
3. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. Київ : Знання, 2002. 461 с.
4. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Черномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
5. Панарин А. С. Глобальное политическое прогнозирование : учеб. для студентов вузов. Москва : Алгоритм, 2002. 348 с.
6. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
7. Тойнби А. Дж. Цивилизация перед судом истории : сборник / А. Дж. Тойнби ; пер. с англ. под ред. В. И. Уколовой, Д. Э. Харитоновича. 2-е изд. Москва : Айрис-пресс, 2003. 588 с.
8. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек; пер.с англ. Москва : АСТ: Полиграфиздат, 2010. 588 с.
9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций; пер. с англ. Москва : ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.
10. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d_24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

ТЕМИ І ПЛАНИ СЕМІНАРІВ З КУРСУ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»

Семінарське заняття – форма навчального заняття, за якого студенти, на основі лекційного матеріалу й самостійного вивчення окремих тем, готують відповіді на окреслені питання групових занять, а викладач виступає модератором та організовує дискусію.

Завданнями семінарських занять є:

– поглиблення теоретичних знань, отриманих під час лекційних занять;

– заохочення студентів до аналізу відповідних теоретичних концепцій щодо проблематики предметного поля дослідження світової політики та проявів відповідних тенденцій у світовому політичному процесі із самостійним опрацюванням рекомендованої літератури та інформаційних ресурсів;

– вироблення у студентів умінь використовувати теоретичні знання в практичній діяльності, зокрема, у реалізації творчої роботи у процесі підготовки та виступу на семінарському занятті;

– розвинути у студентів критичне мислення, а також сприяти заохоченню до реалізації набутих теоретичних навичок у майбутній їх реалізації в міжнародно-політичній сфері.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами відповіді на питання семінару, активність та участь у дискусії, зокрема, творчий підхід до виконання окремих питань семінарів, розгляд яких передбачено у творчому, дискусійному форматі (дебати, круглий стіл, виступи із доповідями). Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються під час виставлення підсумкової оцінки з цієї навчальної дисципліни.

Тема 1. Світова політика як наука.

Світова політика і міжнародні відносини (2 год)

План

1. Предметне поле світової політики. Міжнародні відносини та світова політика: спільне і відмінне.

2. Світова політика як наука: формування, теоретичне оформлення та особливості розвитку.
3. Міждисциплінарний підхід до розуміння світової політики.

Питання для самоконтролю

1. Що виступає об'єктом та предметом дослідження світової політики?
2. У якому році виникла світова політика як наука?
3. Дайте визначення поняттю «міжнародні відносини»?
4. Назвіть найбільш актуальні, на вашу думку, проблеми, що вивчає світова політика. Обґрунтуйте свою позицію.
5. Які чинники вплинули на становлення світової політики як науки окремо від міжнародних відносин?
6. Яка міжнародна організація була утворена після Другої світової війни і чому вона вплинула на розвиток світової політики?
7. Що відрізняє світову політику від міжнародних відносин?
8. Назвіть типи транснаціональної глобальної взаємодії, виокремлені Дж. Наєм та Р. Кохейном.

Методичні рекомендації

Відповідаючи на *перше питання*, варто насамперед надати визначення поняттю «світова політика» відповідно до інтерпретації вітчизняних та західних науковців. Провести паралелі у зазначених дефініціях.

Важливо акцентувати увагу на розмежуванні об'єкта та предмета аналізу світової політики. Студенти мають показати розуміння відмінностей між ними.

Назвати цілі та завдання світової політики, визначивши, що, на їхню думку, є найбільш актуальним наразі, враховуючи сучасний розвиток міжнародно-політичного життя.

Перед тим, як проводити паралелі між предметними полями дослідження світової політики та міжнародних відносин, варто дати визначення поняттям «зовнішня політика», «міжнародна політика» та «міжнародні відносини». На основі лекційного матеріалу студенти мають схематично зобразити відмінність між світовою політикою та міжнародними відносинами. Доречно проаналізувати таблицю «Відмінність між предметними полями дослідження світової політики та міжнародних відносин», розроблену російським науковцем О. Д. Богатуровим (*див. Рекомендовану літературу*).

Друге питання передбачає виокремлення відповідних передумов та етапів у становленні світової політики як науки. Зокрема, акцент на

історичному розвитку міжнародних відносин у ХХ ст. крізь призму воєн та конфліктів (вплив Першої та Другої світових воєн на наукові пошуки проблеми війни і миру). Визначити вплив економічних процесів на нові тенденції міжнародного життя, а також діяльності міжнародних інститутів. Особливу увагу приділити важливості детермінізму (взаємозалежності) внутрішньої та зовнішньої політики держави та впливу міжнародної взаємодії на нього.

Студентам треба ознайомитися з текстом статті Дж. Ная та Р. Кохейна «Транснаціональні відносини і світова політика» (*див. Рекомендовану літературу*), публікація якої виокремила світову політику від міжнародних відносин як окремий науковий напрям. Рекомендується під час роботи над текстом статті виписати незнайомі терміни та виокремити спірні/незрозумілі моменти для обговорення на занятті разом з викладачем.

Третє питання передбачає розгляд взаємозалежності світової політики як науки з іншими науками. Зокрема, виявити вагомість у дослідженні проблем, які вивчає світова політика таких сфер та наук, як політологія, міжнародні відносини, соціологія, державне та публічне управління, економіка, історія, журналістика, психологія тощо. Студентам пропонується поміркувати, які ще відомі їм науки та дисципліни можуть сприяти розширенню розуміння світової політики у сучасному світі.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
3. Лебедева М. М. Мировая политика в XXI веке: акторы, процессы, проблемы. Москва : МГИМО-Университет, 2009. 141 с.
4. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
5. Косолапов Н. А. Мировая политика как явление и предмет науки (К дискуссии на страницах «Полиса» и «Международных процессов»). *ПОЛИС*. 2005. № 6. С. 92–100.
6. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
7. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.

8. Теленко О. М. Проблема наукової інтерпретації поняття «світова політика». *Грані*. 2015. № 9. С. 16–21. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268616889.pdf>.

9. Heywood A. *Global politics*. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book/file/download/e7ab471d_24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

10. Nye J. S., Keohane R. *Transnational Relations and World Politics: An Introduction*. *International Organization*, 1971. Vol. 25, No. 3, P. 329–349. URL: http://sr1.narod.ru/cygankov_kohen_nai.pdf (зазначене посилання на переклад статті російською мовою).

Тема 2. Світовий політичний процес: характерні риси та ієрархія акторів (2 год)

План

1. Світовий політичний процес та світовий політичний простір.
2. Держави як провідні суб'єкти міжнародно-політичних відносин: типологія та характеристики.
3. Міжнародні міждержавні організації.
4. Недержавні суб'єкти у світовій політиці.
5. Індивіди як недержавні учасники світового політичного процесу. Політичне лідерство (Ж. Блондель).

Питання для самоконтролю

1. Чим відрізняються світовий політичний процес та світовий політичний простір?
2. Чи є сучасний світовий порядок впорядкованим та регламентованим?
3. Для яких держав притаманна лінійна модель розвитку світового політичного процесу?
4. Назвіть, які групи держав виділяють відповідно до класифікації І. Луарда? До якої із них належить Україна?
5. Чи є зараз у світі держави, які можуть бути охарактеризовані як «failed states»? Якщо так, наведіть приклад.
6. До якої з груп держав відповідно до класифікації Світового банку належить Україна?
7. Назвіть першу міжнародну міждержавну організацію та рік її утворення.

8. Поміркуйте на тим, чи можна наразі модернізувати діяльність міжнародних міжурядових організацій, чи це не є зараз нагальною проблемою розвитку світового політичного процесу.

9. Наведіть приклади етнічних та релігійних рухів.

Методичні рекомендації

У *першому питанні* варто надати визначення таким поняттям, як «світовий політичний процес» та «світовий політичний простір». Назвати риси світового політичного простору. Розглянути структуру світового політичного процесу, а також моделі світового політичного процесу крізь призму історичного підходу – лінійна та циклічна модель історії.

Розглядаючи *друге питання*, слід розпочати із визначення та основних рис держави як суб'єкта та актора світової політики. Надати класифікацію держав відповідно до таких теоретичних підходів:

- ієрархія держав за І. Луардом;
- характеристика «провальних» держав, «слабких» держав («failed states», «weak states») за Т. В. Паулом. Використати дані Fragile States Index (визначається американською неурядовою, незалежною дослідницькою організацією The Fund for Peace);
- класифікація держав за Світовим банком.

Відповідь на *третє питання* слід розпочати із визначення «міжнародні міжурядові організації» (ММУО), назвати основні риси таких організацій. Надати типологію міжнародних міжурядових організацій із наведенням відповідних прикладів до кожної групи. Поміркувати, чи є достатньо ефективною діяльність ММУО як суб'єктів світової політики.

У *четвертому питанні* варто акцентувати увагу на різноманітті недержавних акторів світової політики. По-перше, розглянути характерні риси та класифікацію міжнародних неурядових організацій. По-друге, охарактеризувати транснаціональні корпорації та назвати їх позитивний і негативний вплив діяльності як актора світової політики. По-третє, проаналізувати вплив на світовий політичний процес таких акторів, як внутрішньодержавні регіони, етнічні та релігійні рухи, навести відповідні приклади.

У *п'ятому питанні* варто ознайомитися з працями Дж. Розенау «Індивіди, що змінюються як джерело глобальної турбулентності» та Ж. Блонделя «Політичне лідерство. Шлях до всеосяжного аналізу», охарактеризувати роль індивідів у світовій політиці. Зокрема, ознайомившись з типами політичних лідерів відповідно до класифікації Ж. Блонделя, поміркувати над тим, яку роль у сучасному

міжнародно-політичному житті відіграють відомі політичні діячі, навести відповідні приклади.

Дискусія. Розглянути та проаналізувати моделі світової політики – модель «павутини» світової політики та модель «більярдної кулі» (див. Додаток 1. Текст 1. *Increased interdependence and interconnectedness*) як приклади взаємодії між основними акторами світової політики та прояв їх взаємозалежності.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.

2. Блондель Ж. Политическое лидерство: Путь к всеобъемлющему анализу. Москва : Российская академия управления, 1992. 135 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/blondel/contents.htm>.

3. Бурдяк О. Зростання ролі ТНК у міжнародних політичних відносинах в умовах глобалізації. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2013. Т. 25–26. С. 233–238.

4. Евсюков А. Транснациональные корпорации в мировой политике и угрозы национальной безопасности. *Социально-политические науки*. 2016. № 3. С. 78–81. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transnatsionalnye-korporatsii-v-mirovoy-politike-i-ugrozy-natsionalnoy-bezopasnosti>.

5. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.

6. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.

7. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвінової. Київ : Центр навчальної літератури, 2009. 223 с. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1364/1/Міжнародні%20організації.pdf>.

8. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.

9. Седляр Ю. О. Теорія міжнародних відносин та геополітика : навч. посіб. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 274 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/435/1/Седляр_Теорія%20міжнародних%20відносин%20та%20геополітика.pdf.

10. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.

11. Угрин Л. Суб'єктність індивіда в сучасних теоріях міжнародних відносин. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2012. Вип. 2. С. 154–165. URL: http://old.filos.lnu.edu.ua/bulletin_philosophy/ua/docs/visnyk02/articles/uhryn.pdf.

12. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d_24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.
13. Fragile States Index: official site. URL: <https://fragilestatesindex.org>.
14. Lasswell H. D. The garrison state. *The American Journal of Sociology*. 1941. Vol. 46, No. 4. P. 455–468.
15. World Bank Country and Lending Groups. *The World Bank: official webpage*. URL: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>.

Тема 3. Війна і мир у світовій політиці: ідейно-теоретична основа (4 год)

План

1. Проблеми війни та миру у політико-правових вченнях (І. Кант, Н. Мак'явеллі, Г. В. Ф. Гегель, Т. Гоббс, Р. Арон).
2. Війна як соціально-політичний феномен: характеристика та типологія.
3. Проблема мілітаризму: еволюція та сучасний стан. Дилема безпеки.
4. Зброя масового ураження.
5. Локальні та регіональні війни у постбіполярну еру. Теорія регіональних війни та миру Б. Міллера.
6. Принципи мирного співіснування між державами.

Питання для самоконтролю

1. Якими якостями має володіти державець відповідно до ідей Н. Макіавеллі?
2. Що чи хто такий Левіафан?
3. Яка сучасна міжнародна організація втілює ідею І. Канта про конгрес держав?
4. У чому полягає причина війни відповідно до Г. В. Ф. Гегеля?
5. Які типи миру виділяє Р. Арон?
6. Що таке деєтатизація війни?
7. Поміркуйте, чому у ХХІ ст. держави все ще не відмовилися від нарощення військового потенціалу? Чи дійсно наразі лише маючи велику армію та військове оснащення можна гарантувати власну безпеку?
8. Чи володіє Україна ядерною зброєю?
9. Яка держава першою випробувала ядерну зброю? Де відбулося це випробування?

10. Назвіть ступені мілітаризації держави.
11. Чи є зараз у світі держава/держави відповідно до концепції «гарнізонної держави» Г. Ласуелла?
12. Які держави мають статус неофіційно ядерних? Назвіть їх.
13. У чому полягає загроза використання біологічної зброї?
14. Наведіть приклади регіональних воєн.
15. Як ви вважаєте, чи не суперечать один одному такі принципи мирного співіснування, як «принцип самовизначення народів» та «принципи непорушності кордонів та територіальної цілісності держав»? Обґрунтуйте.

Методичні рекомендації

Перше питання передбачає аналіз проблем війни та миру крізь призму ідей відомих теоретиків політико-правових вчень. Доречно кожного з представників – І. Кант, Н. Мак'явеллі, Г. В. Ф. Гегель, Т. Гоббс, Р. Арон – розглядати за відповідною схемою:

1. Назвати основну працю/праці, які висвітлюють питання війни та миру.
2. Охарактеризувати підходи науковця до проблеми війни.
3. Охарактеризувати погляди науковця до питання миру.
4. Підсумувати авторським висновком, висловивши підтримку/не підтримку таких поглядів.

Наприклад, Р. Арон. Розглянути працю «Мир і війна між націями». Назвати складові мети війни відповідно до ідей науковця (безпека, сила, слава) та типи воєн (міждержавні, наддержавні, субдержавні). Назвати класифікацію миру за Р. Ароном: мир рівноваги, гегемонії, імперський мир. Особливу увагу звернути на терористичний мир та умови його існування.

У *другому питанні* варто розглянути еволюцію війни як явища у міжнародних відносинах, акцентувавши на таких особливостях: структурне наповнення поняття «війна», масштаб та частота воєн, особливості розвитку технічного оснащення воєн. Дати пояснення таким рисам війни, як деєтатизація та дегенерація.

Охарактеризувати асиметричні війни, притаманні сучасним міжнародним відносинам. Звернути увагу на особливості інтернаціоналізації збройних конфліктів.

Розгляд *третього питання* варто розпочати із визначення поняття «мілітаризм». Надати характеристику критеріїв, за якими визначається ступінь мілітаризації держави, а також розглянути рівні мілітаризації. Охарактеризувати етапи розвитку мілітаризму у світовій політиці.

Варто провести паралель між тенденцією мілітаризму та розвитком держави як суб'єкта світової політики, зокрема здійснивши аналіз концепту «гарнізонної держави» («garrison state») відповідно до позицій американського науковця Г. Ласуелла. Студентам пропонується ознайомитися з рейтингом, що визначає загальну військову потужність держав світу Global Firepower (не береться до уваги володіння ядерною зброєю): продивитися рейтинг, актуальний наразі, назвати, яка держава посідає перше місце, поцікавитися, яке місце посідає Україна, здійснити порівняльний аналіз військової потужності двох на вибір держав (сайт містить окрему опцію – «Military Strength Comparisons»).

Пояснити, у чому полягає дилема безпеки у сучасних міжнародних відносинах її взаємозв'язок з мілітаризмом.

У *четвертому питанні* варто розглянути три типи зброї масового ураження. По-перше, охарактеризувати ядерну зброю. Пояснити, що таке «ядерний клуб», які держави входять до нього і коли вони офіційно набули ядерного статусу. Офіційні та неофіційні ядерні держави. Пояснити, у чому полягає принцип ядерного нерозповсюдження й охарактеризувати Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р. та його роль у процесі ядерного нерозповсюдження. По-друге, розглянути хімічну зброю, а також випадки її використання. Конвенція про заборону хімічної зброї. По-третє, біологічна зброя та шляхи її використання. Конвенція про заборону біологічної зброї.

П'яте питання передбачає визначення особливостей локальних і регіональних воєн із наведенням відповідних прикладів. Зокрема, охарактеризувати основні положення теорії регіональних війни та миру Б. Міллера (професора Хайфського університету, Ізраїль). Пояснити, чим відрізняються між собою «гаряча війна» («hot war») та «холодна війна» («cold war»), а також умови досягнення «холодного миру» («cold peace»), «нормального миру» («normal peace») та «теплого миру» («warm peace»).

Шосте питання передбачає назву основних принципів мирного співіснування. Звернути увагу на принципи «панча-шила», затверджені у 1955 р. на Бандунзькій конференції.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Арон Р. Мир і війна між націями. Пер. з фр. В. Шовкун, З. Борисюк, Г. Філіпчук. Київ : МП «Юніверс», 2000. 686 с.
2. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.

3. Галака С. П. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах : монографія. Київ : Київський університет, 2002. 278 с.
4. Гегель Г. В. Ф. О научных способах исследования естественного права. *Гегель: pro et contra*. URL: [http://hegel.rhga.ru/upload/iblock/3c9/Гегель%20-%20Политическое%20произведение%20\(Памятники%20философской%20мысли\)%20-%20201978_merge_4.pdf](http://hegel.rhga.ru/upload/iblock/3c9/Гегель%20-%20Политическое%20произведение%20(Памятники%20философской%20мысли)%20-%20201978_merge_4.pdf).
5. Гоббс Т. Левиафан. *Академія політичних наук України* : офіційний сайт. URL: <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/гоббс.pdf>.
6. Кант И. К вечному миру. *Научная электронная библиотека. Гражданское общество России*. URL: https://www.civisbook.ru/files/File/Kant_K_vechnomu_miru.pdf.
7. Клаузевиц К. *О войне. Милитера. Военная литература*. URL: <http://militera.lib.ru/science/clausewitz/index.html>.
8. Лебедева М. М. *Мировая политика* : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
9. Мак'явеллі Н. *Державець. Читиво. Електронна бібліотека*. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets/.
10. Мальський М. З. *Теорія міжнародних відносин* : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
11. Недбай В. В. *Світова політика сучасності* : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т. ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
12. Ніколаєнко Н. В. *Біологічна зброя як зброя терору сучасного світу. Мультиверсум. Філософський альманах*. 2018. Вип. 3–4. С. 67–75.
13. Ряшко О. В., Остапенко Л. О. *Проблеми війни і миру у філософії Гегеля, Канта, Фіхте*. Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка». URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34779/1/76_490-495.pdf.
14. Ряшко О. В., Ряшко В. І. *Проблеми війни і миру у «Філософії права» Г. В. Ф. Гегеля*. Academic Journals and Conferences. Lviv Politechnic National University. URL: http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2153/vnulpurn2014_80120.pdf.
15. Седляр Ю. О. *Теорія міжнародних відносин та геополітика* : навч. посіб. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 274 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/435/1/Седляр_Теорія%20міжнародних%20відносин%20та%20геополітика.pdf.
16. *Современная мировая политика: прикладной анализ* : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
17. Тихоненко І. В. *Дослідження регіональної безпеки «незахідними» теоріями міжнародних відносин. Політичне життя*. 2017. № 3. С. 121–125. URL: https://www.researchgate.net/publication/344165603_Doslidzenna_regionalnoi_bezpeki_nezahidnimi_teoriami_miznarodnih_vidnosin.

18. Ядерное противостояние в Южной Азии / под. ред. А. Арбатов, В. Дворкина. Москва : Московский центр Карнеги, 2005. 83 с. URL: https://carnegieendowment.org/files/9268Nuclear_Deterrence_and_Non-Proliferation.pdf.

19. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book-file/download/e7ab471d24_086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

20. Global Firepower Index. URL: <https://www.globalfirepower.com>.

21. Miller B. Blowing hot and cold: a theory of regional war and peace. *Civil-military relations, national building and national identity* / Eds. C. P. Danopoulos, D. Vajpeyi, A. Baror. Greenwood Publishing Group, 2004. P. 19–47.

Тема 4. Релігійний чинник у світовій політиці (2 год)

План

1. Поняття «релігійного чинника» у світовій політиці. Функції релігії у світовій політиці. Класифікація релігій.

2. Цивілізаційні ойкумени. Глобальні та регіональні територіальні релігійні системи.

3. Ісламський чинник у сучасній світовій політиці: фундаменталізм. Радикальні екстремістські організації.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть функції релігії у світовій політиці та міжнародних відносинах.

2. Які ви знаєте локальні релігії?

3. Назвіть сучасні конфлікти між державами, які виникли на релігійному ґрунті?

4. Дайте визначення поняття «ойкумена».

5. Охарактеризуйте макрохристиянську цивілізаційну ойкумену.

6. Які держави належать до китайсько-конфуціанського культурно-цивілізаційного блоку?

7. Назвіть чинники піднесення ісламу у світовій політиці.

8. У яких мусульманських державах переважає така гілка ісламу, як шіїзм?

9. Що таке ісламське відродження?

10. Назвіть риси ісламського екстремізму?

11. Назвіть відомі вам терористичні радикальні ісламістські організації.

Методичні рекомендації

У першому питанні треба надати визначення поняттю «релігійний чинник» та охарактеризувати основні функції релігії у світовій політиці: 1) комунікативна; 2) інтегруюча; 3) легітимізуюча.

Особливу увагу звернути на класифікацію релігій за такими критеріями:

1. За часом виникнення.
2. За статусом у державі.
3. За просторово-часовим критерієм.

Обов'язково навести приклади держав, яким притаманне поширення та сповідування тієї чи іншої релігії.

Друге питання передбачає розгляд і характеристику цивілізаційних ойкумен: 1) Макрохристиянського світу; 2) Мусульманського світу; 3) Індійсько-Південноазійського; 4) Китайсько-далекосхідного.

Перед тим, як перейти до розгляду глобальних і регіональних територіальних релігійних підсистем, варто охарактеризувати існуючі культурно-цивілізаційні блоки – китайсько-конфуціанський, індо-буддистсько-мусульманський, арабо-мусульманський.

Третє питання присвячене саме ісламському фактору у міжнародних відносинах, зокрема крізь призму теоретичного обґрунтування та практичної реалізації впливу ісламу на міжнародно-політичне життя. Насамперед розглянути чинники піднесення ісламу, що детермінували його вплив на світову політику. Також приділити увагу процесам ісламського відродження і назвати положення доктрини панісламізму. Охарактеризувати особливості ідейних течій ісламу – традиціоналістів і фундаменталістів. Пояснити характерні риси ісламського радикалізму та ісламізму, який, у свою чергу, має напрям ісламського екстремізму, що найчастіше поєднується з розумінням терористичної діяльності. Варто відокремити ісламізм від релігійних начал ісламу. Пояснити, що таке шаріат і чим відрізняються шіїти від сунітів. Важливо на прикладах відомих терористичних організацій проілюструвати ідеї радикалізму (такі організації – «Хамас», «Фатх», «Хезболлах» та «Ісламська держава»).

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.

2. Валиахметова Г. Н. Исламский фактор в мировой политике : курс лекций. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2013. 124 с. URL: https://elar.uifu.ru/bitstream/10995/27933/1/978-5-7996-0867-5_2013.pdf.
3. Коппель О., Пархомчук О. Релігійний фактор в світовій політиці. *Journal of International Relations of KNU*. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/3259/2933>.
4. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
5. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. Київ : Знання, 2002. 461 с.
6. Мирский Г. И. Исламизм, транснациональный терроризм и ближневосточные конфликты : монография. Москва : ГУ ВШЭ, 2008. 163 с.
7. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
8. Палінчак М. М., Галда П. П., Лешанич М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах : навч. посіб. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2015. 296 с. URL: https://pidru4niki.com/85731/religiyeznavstvo/teoretichni_pidhodi_vivchennya_rol_i_religiynogo_chinnika_mizhnarodnih_vidnosinah_svitoviy_polititsi.
9. Рагимова А. Ф. Исламский фактор в мировой политике: оценка современных исследователей. *CETERIS PARIBUS*. 2016. № 7–8. С. 9–15. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/islamskiy-faktor-v-mirovoy-politike-otsenka-sovremennyh-issledovateley>.
10. Heywood A. *Global politics*. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24_086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

Тема 5. Концепт сили як інструмент впливу держави та досягнення світового лідерства (2 год)

План

1. Світове лідерство: шляхи досягнення та вплив на світовий порядок.
2. Концепт сили у поглядах Дж. С. Ная (молодшого):
 - складові «жорсткої сили»;
 - складові «м'якої сили»;
 - «розумна сила».
3. Практична реалізація ідей Дж. С. Ная (молодшого) (на прикладі провідних держав світу).

Питання для самоконтролю

1. Якими рисами володіє «держава-"центр сили"» на міжнародній арені?
2. Якими рисами має володіти держава, щоб стати світовим лідером?
3. Назвіть структурні елементи «м'якої сили» держави відповідно до Дж. С. Ная?
4. Які є інструменти реалізації «жорсткої сили» держави?
5. Що таке «розумна сила»?
6. Чи можуть використовувати «м'яку силу» інші актори світової політики, не беручи до уваги держав?

Методичні рекомендації

У першому питанні треба надати визначення поняттям «світове лідерство» та «держава-"центр сили"» у міжнародних відносинах. Акцентувати увагу на такій властивості світового політичного процесу, як циклічність та зміна лідерства держав на міжнародній арені (довгі світові політичні цикли Дж. Модельські та В. Томпсона, а також цикли світової політики у концепції Дж. Модельські та П. Моргана).

Поміркувати, які наразі держави можна вважати претендентами на світове лідерство, чи вже у світі є єдиний лідер. Розкрити теорію «гегемоністичної стабільності» Р. Кохейна та Р. Гілпіна і провести паралелі між «лідером» і «гегемоном» на міжнародній арені.

Розгляд *другого питання* варто розпочати з виявлення відмінностей між концептами «сила» та «могутність» держави. Студентам треба ознайомитися з публікаціями американського політолога Дж. С. Ная та здійснити аналіз його ідей на основі відповідних праць (*див. Рекомендована література*), розкрити теоретичні особливості та складові «жорсткої сили», «м'якої сили», а також «розумної сили».

Третє питання передбачає пошукову роботу студентів у форматі наведення прикладів реалізації ідей Дж. С. Ная про різні аспекти сили держави у міжнародних відносинах на прикладі провідних держав світу (США, КНР, РФ, Німеччина, Франція тощо) *на вибір студентів*. Аналіз такого практичного досвіду дозволить підготуватися до дебатів як практичної частини групового заняття.

Дебати на тему «Що краще використовувати державам у XXI ст. для досягнення світової першості та забезпечення власної безпеки: "жорстку силу" та нарощувати власну військову потужність чи "м'яку силу"?»

Алгоритм проведення дебатів: *див. Методичні вимоги до виконання завдань до семінарів.*

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Бэтлер А. Контурсы мира в первой половине XXI века и чуть далее. *Мировая экономика и международные отношения*. 2002. № 1. С. 73–80.
3. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
4. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-те вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
5. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
6. Капітоненко М. Г. «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 94 (Частина II). С. 20–29.
7. Куприн Д. С., Тулюлюк Е. А. Элементы мягкой и жесткой силы в формировании имиджа государства. *Коммуникология: электронный научный журнал*. 2017. № 1. С. 67–72. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elementy-miyagkoy-i-zhyostkoy-sily-v-sisteme-formirovaniya-imidzha-gosudarstva>.
8. Романюк Н. А., Пурій Н. Р. Еволюція підходів до розуміння гегемонії в теорії міжнародних відносин. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. Вип. 129. С. 34–46.
9. Шевчук О. В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку XXI століття. *Наукові праці. Політологія*. 2011. Т. 162, Випуск 150. С. 96–100.
10. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24_086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.
11. Nye J. S. Public Diplomacy and Soft Power. *University of Helsinki*. URL: <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4594675/Nye.pdf>.
12. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 p. URL: https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_Joseph_S_Nye_Jr.
13. Nye J. S. The Paradox of American Power. Oxford : Oxford University Press, 2003. 240 p.
14. Raimzhanova A. Power in International relations: hard, soft, and smart. *Institute for cultural diplomacy*. URL: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf.

Тема 6. Традиційні та «нетрадиційні» чинники дестабілізації світового порядку та шляхи їх подолання (2 год)

План

1. Міжнародні конфлікти як прояв традиційних загроз стабільності: особливості та шляхи врегулювання.
2. «Нетрадиційні» або «нові» загрози міжнародній стабільності:
 - тероризм та наркотичний джихад;
 - екологічні проблеми;
 - інфекційні захворювання;
 - права людини.

Питання для самоконтролю

1. Які існують фази міжнародного конфлікту?
2. Що таке «добрі послуги»?
3. Чи завжди посередник або третя сторона лише позитивно впливає на врегулювання конфлікту?
4. Які ви знаєте територіальні конфлікти?
5. Назвіть відомі вам етнічні або релігійні конфлікти сучасності.
6. Назвіть відомі терористичні організації.
7. У якій державі виникло явище наркотичного джихаду?
8. Коли було підписано Паризьку кліматичну угоду?
9. Що таке «ксенофобія»?
10. Які держави ефективно використовують «маскову дипломатію» під час пандемії COVID-19?

Методичні рекомендації

Семінарське заняття проходить у форматі круглого столу (див. *Методичні вимоги до виконання завдань до семінарів*).

Перше питання присвячене теоретичним та практичним аспектам міжнародних конфліктів.

Теоретична частина. Розпочати відповідь варто із визначення поняття «міжнародний конфлікт». Надати типологію міжнародних конфліктів: територіальні, етнічні, конфесійні; політичні, економічні, ідеологічні. Звернути увагу на фази міжнародного конфлікту: фаза загострення (криза), фаза ескалації, фаза згасання конфлікту. Висвітлити шляхи врегулювання міжнародного конфлікту: переговори, посередництво, миротворчість, превентивна дипломатія.

Практична частина. Обрати відомий міжнародний конфлікт сучасності і виступити від імені однієї з конфліктуючих сторін

(розказати передумови конфлікту, учасників, хід конфлікту та можливі шляхи врегулювання).

Друге питання розподілене відповідно до аспектів «нетрадиційних» загроз, які були розглянуті у лекції на тему «Питання безпеки та стабільності у світовій політиці».

Тероризм та його фінансування

Теоретична частина. Дати визначення поняття «міжнародний тероризм». Виокремити передумови виникнення тероризму, назвати відомі терористичні організації й терористичні акти. Розказати про систему банківських переказів «hawala» та ісламську банківську систему, які використовують для фінансування тероризму. Розкрити особливості наркотичного джихаду. Проаналізувати шляхи протидії тероризму, а також нелегальному фінансуванню, які вживає світова спільнота.

Практична частина. Виступити від імені очільника однієї з відомих терористичних організацій (розказати про діяльність, мету організації, відомі теракти, можливо, використання наркотичного джихаду) і від імені однієї з держав/організацій, яка активно протидіє тероризму: США, Європейські держави, ООН (розказати про загрозу тероризму, шляхи боротьби з терористами і продемонструвати на конкретному прикладі практичний аспект загрози тероризму).

Екологічні проблеми

Теоретична частина. Акцентувати увагу на основних екологічних проблемах (забрудненні навколишнього середовища, забруднення світового океану, глобальне потепління) та шляхах їх подолання. Зупинитися на розгляді Паризької кліматичної угоди та її положеннях.

Практична частина. Виступ від імені екозахисників або окремої держави щодо однієї або декілька екологічних проблем з метою мобілізувати та об'єднати світову спільноту заради спільного збереження екології.

Інфекційні захворювання

Теоретична частина. Виокремити основні інфекційні захворювання, які наразі турбують людство, особливо звернути увагу на пандемію COVID-19 та особливості так званого посткоронавірусного світового порядку. Розкрити поняття «маскова дипломатія» та «дипломатія вакцин». Висвітлити, що вже зроблено для подолання проблеми та перспективи.

Практична частина. Виступ від імені Всесвітньої організації охорони здоров'я або держави Третього світу чи великої держави щодо аспектів протидії інфекційним захворюванням.

Права людини

Теоретична частина. Назвати права людини відповідно до Декларації прав людини 1948 р. Проблема расизму та ксенофобії. Питання гендерної рівності у сучасному світі, права жінок.

Практична частина. Виступ від імені держав, де порушуються права людини.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.

2. Бернадський Б. В. Міжнародні конфлікти : курс лекцій. Київ : ДП «Вид. дім "Персонал"», 2012. 366 с. URL: http://maup.com.ua/assets/files/lib/book/mignar_konfl.pdf.

3. Внучко С. М. Глобальні проблеми сучасності: причини виникнення та шляхи їх розв'язання. *Наукові праці. Політологія*. 2014. Т. 228. № 216. С. 18–22. URL: <http://politics.chdu.edu.ua/article/view/27671>.

4. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.

5. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацяк. Київ : Знання, 2002. 461 с.

6. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.

7. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.

8. Biscop S. Coronavirus and Power: The Impact on International Politics. *Security Policy Brief*. 2020. No. 126. 4 p. URL: <https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2020/03/SPB126-sven-corona-260320.pdf?type=pdf>.

9. Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24_086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

10. Jost P. The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering. Vienna, VA : Financial Crimes Enforcement Network, 2010. 45 p. URL: <https://www.assetsearchblog.com/wp-content/uploads/sites/197/2013/06/FinCEN-Hawala.pdf>.

Тема 7. Тенденції та тренди світової політики сучасності (2 год)

План

1. Глобалізація та регіоналізація у сучасному світі.

2. Інтеграційні процеси у сучасному світі: теоретичний та практичний виміри.
3. Демократизація сучасного світового політичного процесу.
4. Тенденція до модернізації: теоретичне обґрунтування.

Питання для самоконтролю

1. Скільки вимірів глобалізації виділяє французький науковець Б. Баді?
2. Назвіть прояви глобалізації у світі.
3. Чому досі не відбулося реформування ООН? Обґрунтуйте.
4. Назвіть риси, якими має володіти світовий уряд, якщо буде такий утворений?
5. Скільки існує ступенів економічної інтеграції?
6. Чи усі сучасні держави можуть бути охарактеризовані як демократичні? Обґрунтуйте.
7. Назвіть причини, що уповільнюють процес демократизації та модернізації у сучасному світі?
8. Поміркуйте, яка модель модернізації притаманна Україні.

Методичні рекомендації

Перше питання варто розпочати з надання наукового визначення терміна «глобалізація». Пояснити процес транснаціоналізації міжнародних відносин.

Розглянути виміри глобалізації відповідно до французького науковця Б. Баді, а також проаналізувати тенденції розвитку глобалізації у сучасному світі. Зокрема, акцентувати на розвитку антиглобалізму як контрпроцесу глобалізації (виявити мету антиглобалістського руху, назвати його представників).

Студенти мають звернути увагу на глобальне управління як феномен у межах глобалізації. Проаналізувати ідею утворення єдиного світового уряду, зокрема відповідно до ідеї Л. Фількінштейна. Звернути увагу на проблему реформування ООН, а також розглянути концепцію наднаціонального глобального управління З. Бжезинського.

Розгляд тенденцій сучасної світової політики – регіоналізації, а також процесу регіоналізму. Виявити спільне між регіоналізацією та інтеграцією. Акцентувати увагу на концепті «регіон», а також розглянути специфіку нового регіоналізму – теорія «регіонності» Б. Хеттне. Студентам треба ознайомитися з основними положеннями безпекового регіоналізму відповідно до теорії регіональних комплексів безпеки Б. Бузана (див. Додаток 6. Схематичне зображення теорії регіональних комплексів Б. Бузана).

Відповідь на *друге* питання варто розпочати із визначення основних підходів до розуміння процесів інтеграції у світі. Зокрема розглянути інтеграційні процеси крізь призму реалістичної та ліберальної школи досліджень міжнародних відносин. Звернути увагу на вплив ТНК на інтеграцію. Особливу увагу приділити ступеням процесу економічної інтеграції.

У *третьому* питанні передбачається розгляд тенденції демократизації. Розпочати відповідь на питання варто із визначення поняття «демократія». Доречно проаналізувати три хвили демократизації відповідно до позиції С. Хантінгтона. Розглянути теорію демократичного світу Б. Рассета. Студентам пропонується поміркувати над причинами, що уповільнюють тенденцію демократизації у сучасному світі.

П'яте питання присвячене тенденції модернізації у сучасному світі і його розгляд має ґрунтуватися на аналізі теорії політичної модернізації, а також етапів модернізації. Варто охарактеризувати основні моделі модернізації, які притаманні державам світу: 1. Модель, притаманна континентальній Європі, США, Канаді, Австралії; 2. Модель, притаманна Японії, Туреччині, Південній Кореї, деяким латиноамериканським державам; 3. Модель, притаманна Колумбії, Венесуелі, Індії, Пакистану.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Лебедева М. М. Мировая политика : учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
3. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
4. Мариніна С. В. Сутність, проблеми та перспективи розвитку форм міжнародної економічної інтеграції. *Електронний каталог бібліотеки Полтавського університету економіки і торгівлі*. URL: <http://catalog.puet.edu.ua/oracunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:218979/Source:default>.
5. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
6. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
7. Фесенко М. Феномен міжнародно-політичної консолідації. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1–2. С. 20–27. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/fesenko_fenomen.pdf.

8. Шергін С. О. Вплив чинників глобалізації та регіоналізації на зовнішню політику і дипломатію. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. 2007. Вип. 13. С. 37–40.

9. Buzan B. *Regions and Powers. The structure of international security* / B. Buzan, O. Weaver. New York : Cambridge University Press, 2003. 570 p.

10. Heywood A. *Global politics*. New York: Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24_086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

11. Lakishyk D. Trends and Prospects of the Development of Democracy in the Modern World. *Problems of World History: Scientific Journal*. 2018. Vol. 5. URL: <http://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/view/78/61>.

Тема 8. Україна у сучасних процесах та тенденціях світової політики (2 год)

План

1. Україна як суб'єкт та об'єкт світової політики. Україна у постбіполярному світі крізь призму ідей З. Бжезинського.

2. Національні інтереси України. Цілі та завдання зовнішньої політики України.

3. Участь України у міжнародних міжурядових організаціях та процесах глобального управління.

4. Відносини Україна – ЄС, Україна – НАТО.

5. РФ та США у зовнішньополітичній стратегії України.

Питання для самоконтролю

1. Які геополітичні переваги має Україна? Обґрунтуйте.
2. Назвіть життєвоважливі національні інтереси України.
3. До яких регіональних міжурядових організацій входить Україна?
4. Чи підтримує Україна ідею реформування ООН?
5. Якого рівня економічної інтеграції досягла Україна у відносинах з ЄС?
6. Що надасть Україні вступ до НАТО?
7. У чому проявляються відносини стратегічного партнерства між Україною та США?

Методичні рекомендації

Семінар має оглядовий характер з акцентом на проведенні паралелей між Україною та основними питаннями світової політики, які було розглянуто протягом вивчення курсу.

У першому питанні треба приділити увагу особливостям становлення України як незалежної держави, розглянути її геополітичне положення, яке детермінує особливості позиціонування нашої держави на міжнародній арені. Зокрема, треба визначити особливості регіональної ідентичності України крізь призму концепту «друг/ворог» (теорія конструктивізму у міжнародних відносинах, ідеї А. Вендта). Особливу увагу приділити праці З. Бжезинського «Велика шахівниця», а також місцю України та євразійського геополітичного простору у політиці США.

Друге питання передбачає роботу студентів з документами:

1. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» (2 липня 1993 р.). Акцентувати увагу на визначені напрями зовнішньої політики України.

2. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (1.07.2010 р.), зокрема. Стаття 11, у якій визначені основні засади зовнішньої політики. Звернути увагу на редакції Закону від 23 грудня 2014 р. та 8 червня 2017 р. щодо співпраці України з Організацією Північноатлантичного договору.

Варто визначити пріоритетні національні інтереси України. Проаналізувати визначені національні інтереси України у сфері міжнародних відносин, що зазначені у Постанові ВРУ «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Розгляд *третього питання* слід розпочати з аналізу участі України як держави-засновниці глобальної універсальної міжурядової організації – ООН. Треба, визначити, у які структури ООН входить Україна, а також акцентувати увагу на позиції України щодо реформування ООН. Назвати, у які регіональні організації входить Україна.

Вказати на участь України у процесах економічної інтеграції – входженні до Світової організації торгівлі.

Четверте питання передбачає аналіз відносин України з ЄС і НАТО, що реалізується нашою державою крізь призму європейської та євроатлантичної інтеграції. Вказати на розвиток діалогу Україна – ЄС:

1. Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р., яка визначила сім пріоритетів двосторонньої співпраці;
2. Угода про асоціацію України та ЄС, яка має бути розглянута крізь призму її політичної частини, що була підписана 21 березня 2014 р., та економічної – 27 червня 2014 р. Щодо НАТО, то варто згадати про участь України у програмі Партнерство заради миру, а також висловити власну позицію щодо перспектив членства України у

Північноатлантичному альянсі, назвавши воєнні загрози безпеці України.

У *п'ятому питанні* передбачається розгляд відносин України з державами, які мають конкурентну природу взаємовідносин, – РФ та США. РФ як держава-сусід України та держава-агресор (анексія Криму та агресія Росії на сході України) втілює вагомі національні інтереси України. США є стратегічним партнером України, надає допомогу Україні на міжнародній арені, підтримує демократичні перетворення в нашій державі. Назвати основні документи, підписані між Україною та РФ, а також між Україною і США.

Рекомендована література та інформаційні ресурси

1. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / пер. з англ. А. Пшенка. Київ : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2006. 101 с.
2. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 28–40.
3. Зленко А. Українська дипломатія та політика: вчора, сьогодні, завтра. *Зовнішні справи*. 2013. № 8. С. 8–10.
4. Ільницька У. Україна – ОБСЄ: активізація співробітництва у формуванні європейської системи безпеки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 115–121.
5. Мелегач Г. І. Безпекова стратегія України в умовах сучасних міжнародних викликів та загроз. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 5. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2518/2248.
6. Прокопенко Л. Л. Ракша О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного правління*. 2018. Т. 6, № 3. С. 56–62.
7. Тодоров І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2006. 268 с.
8. Турчин Я. Російсько-український конфлікт як новий виклик світовій системі безпеки. *Зовнішні справи*. 2016. № 11. С. 14–16.
9. Україна в міжнародних організаціях : навч. посібник / Ю. І. Макар та ін. Чернівці : Прут, 2008. 870 с.
10. Худолій А. Американсько-українські відносини в світлі викликів XXI століття. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 115–122.
11. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 712 с.
12. Чекаленко Л. Д., Федуняк С. Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів) : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. Київ : ДП «Вид. дім. Персонал», 2010.

464 с. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/fc8e7971-86e1-4de2-b69f-d23eef4d5c41.pdf>.

13. Шергін С. Геополітична ідентичність України: ретроспектива і реальність. *Зовнішні справи*. 2016. № 4. С. 9–13.

14. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України» (2 липня 1993 р.). *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>.

15. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (1.07.2010 р.). *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>.

МЕТОДИЧНІ ВИМОГИ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ НА СЕМІНАРАХ

Дебати на тему: «Що краще використовувати державам у XXI ст. для досягнення світової першості та забезпечення власної безпеки: «"жорстку силу" та нарощувати власну військову потужність чи "м'яку силу"?» (семінар на тему «Концепт сили як інструмент зовнішньополітичного впливу держави»).

Дебати мають проходити таким чином. Участь саме у дебатах можуть брати не всі студенти, проте ті студенти, що не беруть безпосередньої участі у дебатах, мають бути готовими поставити питання до сторін-учасниць дебатів, а також обґрунтувати свою позицію щодо підтримки тієї чи іншої сторони.

Перед початком дебатів серед студентів проводиться опитування про те, скільки студентів підтримують позицію щодо «жорсткої сили» та скільки виступають за «м'яку силу». Це проводиться з метою моніторингу якості дебатів: чи змогли студенти, що безпосередньо брали участь у дебатах, переконати своїх колег та змінити їхню думку.

Тривалість дебатів – до 40 хвилин.

Підготовка:

1. Студенти розподіляються по групах: ті, хто виступає «за» і підтримує певний суперечливий об'єкт проблематики дебатів, а також ті, хто виступає «проти» або підтримує протилежний об'єкт проблематики дебатів.

2. У кожній команді обирається по 1 спікеру, який представляє загальне бачення ситуації та наводить декілька аргументів.

3. Усі інші учасники команд мають підготувати аргументи на захист своєї позиції (2–3 аргументи), бути готовими поставити питання опонентам і мати фактологічний матеріал, що може проілюструвати хибність або слабкість аргументу команди опонентів.

Тож, алгоритм проведення дебатів є таким:

Раунд 1. Виступ спікерів обох команд (до 5 хвилин).

Раунд 2. Висловлення аргументу № 1 від команди, що виступає «за» та підтримує певний спірний об'єкт проблематики дебатів. Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «проти» або підтримує протилежний об'єкт проблематики дебатів – використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 3. Висловлення аргументу № 1 від команди, що виступає «проти» або підтримує протилежний об'єкт проблематики дебатів.

Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «за» та підтримує інший спірний об'єкт проблематики дебатів – використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 4. Висловлення аргументу № 2 від команди, що виступає «за» та підтримує певний спірний об'єкт проблематики дебатів. Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «проти» або підтримує протилежний об'єкт проблематики дебатів – використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 5. Висловлення аргументу № 2 від команди, що виступає «проти» або підтримує протилежний об'єкт проблематики дебатів. Заперечення цього аргументу від команди, що виступає «за» і підтримує інший варіант об'єкта проблематики дебатів – використання фактологічного матеріалу. Проведення перехресних запитань від команд – дискусія щодо висунутих аргументів.

Раунд 6. *Може бути, якщо у сторони «за» є Аргумент № 3 і він не втратив своєї актуальності за час дебатів.*

Раунд 7. *Може бути, якщо у сторони «проти» є Аргумент № 3 і він не втратив своєї актуальності за час дебатів.*

Раунд 8. Питання від студентів, що не брали участі у дебатах, до обох сторін.

Раунд 9. Підбиття підсумків з проведенням опитування, чи змінилася думка в учасників дебатів під впливом аргументів та проведення підсумкового голосування серед студентів, як було заплановано перед дебатами. Висловлення студентами вражень від дебатів.

Тривалість – 40 хвилин.

Круглий стіл (групове заняття на тему «Традиційні та "нетрадиційні" чинники дестабілізації світового порядку та шляхи їх подолання»)

Можлива участь не всіх студентів.

Студенти розподіляються на 3 групи: «Експерти», «Практики» та «Журналісти».

Група «Експерти»

Обирається по 1 експерту з визначеної проблематики дослідження (можливо по 2 експерти), які будуть виступати у ролі представника певного аналітичного центру, який займається вивчення обраної проблеми. Вони виступають з короткою доповіддю відповідно до

рекомендацій, зазначених у семінарі щодо висвітлення окремого питання (Теоретична частина питання).

Група «Практики»

Обирається по 1–2 доповідача з визначеної проблематики дослідження, які будуть виступати від імені представника/держави/організації, та висвітлюють практичну складову питання.

Група «Журналісти»

Обирається 5 студентів, які будуть представляти відомі інформаційні агентства, газети. Вони готують цікаві та провокативні питання для кожної з попередніх груп.

Круглий стіл буде проходити у декілька раундів відповідно до питань семінару. Після виступу експерта та практика з кожної проблеми журналісти ставлять питання доповідачам. Доповідачі теж можуть один одному ставити питання.

Група «Експерти» та «Практики» попередньо співпрацюють між собою у межах обраної проблематики, креативно підходять до обрання ролі та образу. Важливо лаконічно та об'єктивно висвітлити проблему, проявити ораторські здібності.

Студенти, які за певних обставин не беруть участь у круглому столі, є глядачами, наприкінці семінару таємним голосуванням визначають питання, яке було найбільш ефективно та креативно розкрито.

Можливий розгляд додаткових проблем у семінарі, запропонований студентами.

Тривалість круглого столу – 1 год 20 хв.

Дискусія

Зазначена форма роботи передбачає обговорення студентами та викладачем теоретичних та практичних аспектів реалізації світової політики на основі тексту, розміщеного у Додатку до курсу «Основи світової політики».

Студенти мають ознайомитися з текстом, бути готовим виступити з коротким оглядом та підготувати питання для своїх колег. Бути готовими дати відповідь на запитання викладача.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Доповідь про діяльність одного зі світових аналітичних центрів – це чітко структурована робота, яка має містити інформацію про дату утворення центру, його розташування, керівництво та структуру, а також основні цілі діяльності.

Вимоги до виступу:

1. Регламент – до 3 хвилин (перевищення регламенту впливає на оцінку).

Вимоги до оформлення лише друкованого варіанта доповіді (можливість завантаження у систему Moodle-3):

1. Обсяг доповіді – до 3 сторінок. Основного тексту – не менше 3 сторінок.

2. Виконується на аркушах А4 (шрифт – Times New Roman 14, інтервал – 1,5, береги: лівий – 3; правий – 1,5; верх і низ – по 2 см; нумерація сторінок обов'язкова – верхній правий кут сторінки). Тематика міститься у програмі курсу (Перелік світових аналітичних центрів).

3. Складові елементи доповіді:

1. Назва центру, дата його заснування.
2. Місце розташування.
3. Керівництво та структура.
4. Цілі діяльності та проблемне поле дослідження.

Загалом підготовка такої доповіді має ознайомити студентів з діяльністю світових аналітичних центрів та підготувати до виконання Аналітичної роботи.

Аналітична робота «Порівняльна характеристика досліджень світових аналітичних центрів (на прикладі актуальної міжнародно-політичної події)» – це чітко структурована письмова робота, яка має на меті здійснення компаративного аналізу публікацій 2-х світових аналітичних центрів з обраної актуальної міжнародно-політичної події.

Вимоги до оформлення друкованого варіанта доповіді (можливість завантаження у систему Moodle-3):

1. Обсяг доповіді – до 15 сторінок. Основного тексту – не менше 12 сторінок.

2. Виконується на аркушах А4 (шрифт – Times New Roman 14, інтервал – 1,5, береги: лівий – 3; правий – 1,5; верх і низ – по 2 см; нумерація сторінок обов'язкова – верхній правий кут сторінки). Тематика міститься у програмі курсу (Перелік світових аналітичних центрів).

3. Складові елементи доповіді:

1. Вступ (має містити обґрунтування актуальності обраної міжнародно-політичної події) та коротку характеристику 2-х обраних аналітичних центрів (вказати їх специфіку предметного поля дослідження) *(до 2-х сторінок)*.

2. Основна частина (аналіз 3-х публікацій з кожного аналітичного центру). Аналіз має містити автора та назву публікації, короткий виклад основного змісту публікації.

3. Висновки (компаративний аналіз підходів двох центрів до огляду події, визначити, який з центрів більш ґрунтовно дослідив подію, чи є між ними різниця, що, на думку студента, не було досліджено, чи навпаки було ґрунтовно розкрито). Підсумувати, який з центрів більш об'єктивно дослідив обрану міжнародно-політичну подію *(1–2 сторінки)*.

4. Список використаних джерел.

Загалом підготовка такої аналітичної роботи має ознайомити студентів з діяльністю світових аналітичних центрів, розвинути навички здійснення компаративного аналізу у дослідженні міжнародних відносин та світової політики. Щодо завдань курсу, то виконання такої роботи має продемонструвати вміння студентів знаходити та опрацювати існуючу у мережі Інтернет інформацію, працювати з сайтами Аналітичних центрів, здійснювати аналіз публікацій та проводити порівняльний аналіз.

**Перелік світових аналітичних центрів,
що досліджують проблеми зовнішньої політики
та міжнародних відносин
(для підготовки доповіді та аналітичної роботи)**

№	Назва аналітичного центру	Країна
1	Brookings Institution	United States
2	Carnegie Endowment for International Peace	United States
3	China Institutes of Contemporary International Relations (CICIR)	China
4	Center for Strategic and International Studies (CSIS)	United States
5	Japan Institute of International Affairs (JIIA)	Japan
6	French Institute of International Relations (IFRI)	France

Методичні вказівки з дисципліни «Основи світової політики»

Продовження табл.

7	Wilson Center, FKA Woodrow Wilson International Center for Scholars	United States
8	Chatham House	United Kingdom
9	RAND Corporation	United States
10	Atlantic Council	United States
11	Real Instituto Elcano	Spain
12	Centre for Strategic and International Studies (CSIS)	Indonesia
13	Clingendael, Netherlands Institute of International Relations	Netherlands
14	Council on Foreign Relations (CFR)	United States
15	International Institute for Strategic Studies (IISS)	United Kingdom
16	Institute for International Political Studies (ISPI)	Italy
17	German Council on Foreign Relations (DGAP)	Germany
18	Istituto Affari Internazionali (IAI)	Italy
19	Observer Research Foundation (ORF)	India
20	Center for American Progress (CAP)	United States
21	Center for a New American Security (CNAS)	United States
22	Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP)	Germany
23	Hudson Institute	United States
24	Heritage Foundation	United States
25	Eurasia Group	United States
26	Danish Institute for International Studies (DIIS)	Denmark
27	Argentino para las Relaciones Internacionales (CARI)	Argentina
28	European Council on Foreign Relations (ECFR)	United Kingdom
29	Institut de Relations Internationales et Stratégiques (IRIS)	France
30	Fundação Getúlio Vargas (FGV)	Brazil
31	Rasanah: International Institute for Iranian Studies	Saudi Arabia
32	Cato Institute	United States
33	Australian Strategic Policy Institute (ASPI)	Australia
34	Hoover Institution	United States
35	Al-Ahram Center for Political and Strategic Studies (ACPSS)	Egypt
36	China Institute of International Studies (CIIS)	China
37	Center for Strategic Studies (CSS)	Jordan
38	Royal United Services Institute (RUSI)	United Kingdom
39	GLOBSEC Policy Institute (GPI), FKA Central European Policy Institute	Slovakia
40	Polish Institute of International Affairs (PISM)	Poland
41	International Crisis Group (ICG)	Belgium
42	Transparency International (TI)	Germany
43	Delhi Policy Group	India
44	EGMONT – The Royal Institute for International Relations	Belgium
45	Cannon Institute for Global Studies	Japan
46	Shanghai Institutes for International Studies (SIIS)	China
47	Norwegian Institute of International Affairs (NUPI)	Norway
48	Centre for Eastern Studies (OSW)	Poland

49	EUROPEUM Institute for European Policy	Czech Republic
50	Economic Policy Research Foundation of Turkey (TEPAV)	Turkey
51	Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)	Sweden
52	Sasakawa Peace Foundation	Japan
53	Peace Research Institute Oslo (PRIO)	Norway
54	Lowy Institute for International Policy	Australia
55	Human Rights Watch (HRW)	United States
56	Institute for Defense and Strategic Studies (IDSS)	Singapore
57	Centre for International Governance Innovation (CIGI)	Canada
58	Korea Institute for International Economic Policy (KIEP)	Republic of Korea
59	Belgrade Centre for Security Policy (BCSP), FKA Centre for Civil-Military Relations	Serbia
60	Foreign Policy Research Institute (FPRI)	United States
61	Prague Security Studies Institute (PSSI)	Czech Republic
62	Konrad-Adenauer-Stiftung (KAS)	Germany
63	Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB)	Spain
64	Institute of Foreign Affairs and National Security (IFANS)	Republic of Korea
65	Australian Institute for International Affairs (AIIA)	Australia
66	Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)	Germany
67	Slovak Foreign Policy Association (SFPA)	Slovakia
68	Council on Foreign and Defence Policy (SVOP)	Russia
69	Centre for Strategic Studies (CSS)	New Zealand
70	Center for Security and Defense Studies Foundation (CSDS)	Hungary
71	Strategic and Defense Studies Centre (SDSC)	Australia
72	Swedish Institute of International Affairs (UI)	Sweden
73	Institute for International Relations (IIR)	Czech Republic
74	Chicago Council on Global Affairs	United States
75	Bruegel	Belgium
76	Gulf Research Center (GRC)	Saudi Arabia
77	European Centre for International Political Economy (ECIPE)	Belgium
78	Center for Strategic and Budgetary Assessments (CSBA)	United States
79	Regional Centre for Strategic Studies (RCSS)	Sri Lanka
80	Freeman Spogli Institute for International Studies	United States
81	Economic Research Institute (ERI)	Kazakhstan
82	European Union Institute for Security Studies (ISS)	France
83	Finnish Institute of International Affairs (FIIA)	Finland
84	Kofi Annan International Peacekeeping Training Centre	Ghana
85	Institute for National Security Studies (INSS)	Israel
86	Institute of Peace and Conflict Studies (IPCS)	India
87	East Asia Institute (EAI)	Republic of Korea
88	Centro Brasileiro de Relações Internacionais (CEBRI)	Brazil
89	Albanian Institute for International Studies (AIIS)	Albania
90	Institute for Southeast Asian Studies (ISEAS)	Singapore
91	Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP)	Greece

Методичні вказівки з дисципліни «Основи світової політики»

Продовження табл.

92	Institute of Strategic and International Studies (ISIS)	Malaysia
93	Singapore Institute of International Affairs (SIIA)	Singapore
94	Security and Defence Agenda (SDA)	Belgium
95	Institute for Security Studies (ISS)	South Africa
96	Asia Society Policy Institute	United States
97	Centre for European Policy Studies (CEPS)	Belgium
98	Centre on Asia and Globalization (CAG)	Singapore
99	King Sejong Institute Foundation	Republic of Korea
100	Ghana Center for Democratic Development (CDD)	Ghana
101	United States Institute of Peace (USIP)	United States
102	American Enterprise Institute for Public Policy Research (AEI)	United States
103	Amnesty International	United Kingdom
104	Asan Institute for Policy Studies	Republic of Korea
105	South African Institute of International Affairs (SAIIA)	South Africa
106	Arab Institute for Security Studies (ACSIS)	Jordan
107	Belfer Center for Science and International Relations	United States
108	Inter-American Dialogue	United States
109	Stimson Center	United States
110	Centre for Economics and Foreign Policy Studies (EDAM)	Turkey
111	Global Relations Forum	Turkey
112	Chongyang Institute for Financial Studies (RDCY)	China
113	Center for Economic, Political and Strategic Research (TESAM)	Turkey
114	Centro Studi Internazionali (Ce.S.I.)	Italy
115	Charhar Institute	China
116	Eastern Europe Studies Centre (EESC)	Lithuania
117	Fundación Global Democracia y Desarrollo (FUNGLODE)	Dominican Republic
118	Gateway House: Indian Council on Global Relations	India
119	Center for China and Globalization	China
120	Institute of Europe of the Russian Academy of Sciences (IERAS)	Russia
121	International Centre for Policy Studies (ICPS)	Ukraine
122	German Marshall Fund of the United States (GMF)	Belgium
123	Hague Centre for Strategic Studies (HCSS)	Netherlands
124	Indian Council of World Affairs (ICWA)	India
125	Pacific Council on International Policy	United States
126	Institute for Defence Studies and Analyses (IDSA)	India
127	United Service Institution of India	India
128	Middle East Institute (MEI)	United States
129	Mitvim Institute, AKA Israeli Institute for Regional Foreign Policies	Israel
130	Consejo Uruguayo para las Relaciones Internacionales (CURI)	Uruguay
131	Institute of Asian Studies (CENAA)	Slovakia
132	Institute of International Relations and Political Science (TSPMI)	Lithuania
133	Center for Transatlantic Relations (CTR)	United States
134	Institute for US and Canadian Studies (ISKRAN)	Russia
135	Asian Competitive Institute	Singapore

Продовження табл.

136	International Strategic Research Organization (USAK)	Turkey
137	Lakshman Kadirgamar Institute for International Relations and Strategic Studies (KADIRGAMAR)	Sri Lanka
138	Latvian Institute of International Affairs (LIIA)	Latvia
139	Moscow State Institute of International Relations (MGIMO)	Russia
140	Pakistan Council on Foreign Affairs (CFR)	Pakistan
141	Razumkov Centre	Ukraine
142	Institute for Foreign Affairs and Trade (KKI)	Hungary
143	Center for Global Policy (CGP)	United States
144	Institute for Science and International Security (ISIS)	United States
145	Russian International Affairs Council (RIAC)	Russia
146	European Public and International Law	Netherlands
147	Eurasia Council on Foreign Affairs	Belgium
148	Eurasia Research Institute	Kazakhstan
149	Consejo Latinoamericano de Ciencias Sociales (CLACSO)	Argentina
150	Institut Montaigne	France
151	Centre for International and Defence Policy (CIDP)	Canada
152	CESRAN International	United Kingdom
153	Kohelet Policy Forum	Israel
154	DCAF – Geneva Centre for Security Sector Governance	Switzerland

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»

1. Світова політика як наукова категорія і навчальна дисципліна.
2. Світова політика як наука: проблематика та особливості розвитку.
3. Міжнародні відносини та світова політика: співвідношення предметних полів дослідження.
4. Особливості сучасного світового порядку після закінчення «холодної війни».
5. Проблема виокремлення понять «суб'єкт», «агент», «актор» світової політики.
6. Держави як суб'єкти світової політики: типологія та характеристика.
7. Концепція «національного інтересу» у міжнародно-політичній діяльності держави.
8. Недержавні учасники світової політики.
9. Рівні аналізу світової політики.
10. Методи дослідження у світовій політиці.
11. Діяльність аналітичних центрів у дослідженні світової політики (на прикладі одного з центрів).
12. Світовий політичний процес. Моделі динаміки політичного процесу.
13. Світовий політичний простір.
14. Циклічні моделі М. Кондратьєва.
15. Цикли світової політики в концепції Дж. Модельські та П. Моргана.
16. Війна як категорія світової політики. Підходи до визначення війни.
17. Класифікація воєн (Е. та Х. Тоффлери).
18. Мир як категорія світової політики. Концепції миру.
19. Характеристика війни як соціально-політичного феномену.
20. Демілітаризація: поняття та структура.
21. Типологія демілітаризації.
22. Ядерний чинник у світові політиці.
23. Мілітаризація: поняття, критерії та рівні.
24. Конверсія: сучасний стан і перспективи.
25. Принципи мирного співіснування між державами.
26. Загрози світу у постбіполярну еру за позицією З. Бжезінського.
27. Проблеми війни і миру у працях І. Канта.

28. Проблеми війни і миру у працях Н. Макіавеллі.
29. Проблеми війни і миру у працях Г. В. Ф. Гегеля.
30. Проблеми війни і миру у працях Т. Гоббса.
31. Проблеми війни і миру у працях Р. Арона.
32. Проблеми війни і миру у працях Х. Клаузевіца.
33. Регіональні та локальні війни. Теорія регіональних війни та миру Б. Міллера.
34. Поняття безпеки та її форми.
35. Національна безпека: структурні елементи та їх характеристики.
36. Поняття міжнародної стабільності. Статична та динамічна стабільність.
37. Теорія «гегемоністичної стабільності».
38. Класифікація загроз безпеці. «Нетрадиційні» загрози у сучасному світі.
39. Міжнародний тероризм, «наркотичний тероризм» та «наркотичний джихад» як загрози безпеці у постбіполярну еру.
40. Поняття «міжнародний конфлікт». Типологія міжнародних конфліктів.
41. Фази міжнародного конфлікту.
42. Релігійний фактор у світовій політиці.
43. Функції релігії у світовій політиці. Типологія релігій.
44. Цивілізаційні ойкумени.
45. Глобальні та регіональні релігійні підсистеми.
46. Ісламський фактор у світовій політиці.
47. Поняття «глобальні проблеми сучасності» та їх класифікація.
48. Політична глобалістика: поняття, структура та параметри аналізу.
49. Мондіалізм як течія глобалістики.
50. Проблема формування єдиного світового уряду (ідеї Л. Фількенштейна).
51. Концепція «меж розвитку людства».
52. Ідеї В. І. Вернадського. Вчення про ноосферу.
53. Внесок А. Ейнштейна у розвиток глобального мислення.
54. Етапи розвитку глобалістики.
55. Концепція «органічного зростання».
56. Моделювання глобальних систем (Д. Медоуз, Г. Брукман, Д. Річардсон).
57. Концепція «стійкого розвитку»: загальна характеристика.
58. Концепція інформаційного суспільства (Е. Тоффлер).
59. Мегатенденції у світовій політиці (Д. Незбіг, П. Абурдін).

60. Глобалізація і підходи до її визначення. Тенденції глобалізації світової політики.
61. Виміри глобалізації.
62. Глобальне управління як феномен процесу глобалізації. Концепція наднаціонального глобального управління З. Бжезинського.
63. Антиглобалізм як тенденція світового політичного процесу.
64. Економічна інтеграція та її ступені.
65. Прогностична модель «Північ – Південь» у світовій політиці.
66. Теоретичні прогнози майбутнього розвитку світу.
67. Концепція «третьої хвилі демократизації» С. Хантінгтона.
68. Демократизація світової політики: особливості та проблеми.
69. Модернізація як тенденція світового політичного процесу.
70. Моделі модернізації.
71. Світове лідерство: шляхи досягнення та вплив на світовий порядок.
72. Концепт сили у поглядах Дж. С. Ная.
73. Поняття «регіон», «регіоналізм», «регіоналізація». Теорія «регіонності» Б. Хеттне.
74. «Незахідні» теорії регіоналізму.
75. Безпековий регіоналізм. Теорія регіональних комплексів безпеки Б. Бузана.
76. Держави «Третього світу» у сучасному світовому порядку: проблеми дефініції та основні характеристики.
77. Україна і геополітика: ідеї З. Бжезинського.
78. Україна як суб'єкт та об'єкт світової політики. Цілі та завдання зовнішньої політики України.
79. Європейський та євроатлантичний напрям зовнішньополітичної стратегії України: еволюція, результати та перспективи.
80. Відносини України з РФ та США: сучасний стан.

ПРИКЛАДИ ЗАВДАНЬ ПІДСУМКОВОГО ТЕСТУВАННЯ З КУРСУ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»

Підсумкове тестування – завдання, яке виконується безпосередньо за темами лекційних та семінарських занять. Кожен варіант тестування складається із 10 питань.

Варіант 1

1. Виокремлення світової політики як науки з міжнародних відносин відбулося у:
А) 1952 р.;
Б) 1962 р.;
В) 1972 р.;
Г) 1982 р.
2. Лінійна модель політичного процесу притаманна:
А) Західному світу;
Б) країнам Сходу;
В) не існує такої моделі.
3. Хто є авторами книги «Транснаціональні відносини і світова політика»?
А) Г. Моргентау, Р. Арон;
Б) Р. Кохейн, Дж. Най;
В) Дж. Розенау, О. Янг;
Г) Д. Сінгер, Г. Аллісон.
4. Хто з науковців описав глобалізацію як «тришаровий пиріг»:
А) Г. Моргентау;
Б) Дж. Най;
В) Т. Пауел;
Г) І. Луард.
5. Поняття «Третій світ» було вперше використано у:
А) 1815 р.;
Б) 1919 р.;
В) 1945 р.;
Г) 1952 р.
6. Метод дослідження міжнародних відносин, спрямований на виявлення частоти появи певних слів, словосполучень:
А) контен-аналіз;
Б) івент-аналіз;
В) ситуаційний аналіз;
Г) сценарний.

7. Три виміри глобалізації: 1) історичний процес, що є безперервним; 2) гомогенізація і універсалізація світу; 3) «розмивання» національних кордонів, виділив:
 - А) Б. Баді;
 - Б) Т. де Монбріаль;
 - В) Дж. Най;
 - Г) З. Бжезинський.
8. У якому році С. Хантінгтон опублікував статтю під назвою «Третя хвиля демократизації»?
 - А) 1990 р.;
 - Б) 1991 р.;
 - В) 1992 р.;
 - Г) 1993 р.
9. Назвіть локальні релігії:
 - А) православ'я, католицизм, протестантизм;
 - Б) сикхізм, джайнізм, вішнуїзм;
 - В) християнство, іслам, буддизм;
 - Г) конфуціанство, даосизм.
10. Е. Тофлер є автором праці:
 - А) «Жива речовина»;
 - Б) «Назад в майбутнє»;
 - В) «Футурушок»;
 - Г) «Футурама».

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»

Основна література

1. Ачкасов В. А. Мировая политика и международные отношения : учебник / В. А. Ачкасов, С. А. Ланцов. Москва : Аспект Пресс, 2011. 480 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk777645.pdf>.
2. Лебедева М. М. Мировая политика: учеб. для вузов. Москва : Аспект Пресс, 2003. 348 с.
3. Лебедева М. М. Мировая политика в XXI веке: акторы, процессы, проблемы. Москва : МГИМО-Университет, 2009. 141 с.
4. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. / М. З. Мальський, М. М. Мацях. Київ : Знання, 2002. 461 с.
5. Константинов В. Ю. Регіоналізм та регіоналізація в міжнародних відносинах. Монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. 200 с.
6. Коппель О. А. Міжнародні системи та глобальний розвиток : навч. посіб. / О. А. Коппель, О. С. Пархомчук. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2004. 314 с.
7. Косолапов Н. А. Мировая политика как явление и предмет науки (К дискуссии на страницах «Полиса» и «Международных процессов»). *ПОЛИС*. 2005. № 6. С. 92–100.
8. Недбай В. В. Світова політика сучасності : навч. посіб. для студентів ВНЗ, що навчаються за спеціальністю «Міжнародні відносини». Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв : Швець В. Д., 2015. 237 с.
9. Седляр Ю. О. Теорія міжнародних відносин та геополітика : навч. посіб. Миколаїв : МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2018. 274 с. URL: http://dspace.mdu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/435/1/Седляр_Теорія%20міжнародних%20відносин%20та%20геополітика.pdf.
10. Современная мировая политика: прикладной анализ : учеб. пособие для вузов / под ред. А. Д. Богатурова. 2-е изд., испр. и доп. Москва : Аспект Пресс, 2010. 590 с.
11. Уткин А. И. Мировой порядок XXI века. Москва : Эксмо: Алгоритм, 2002. 509 с.
12. Хрусталеv М. А. Методология прикладного политического анализа : учеб. пособие. Москва : Проспект, 2010. 159 с.
13. Neuywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. 560 p. URL: <https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/>

the-whole-book:file/download/e7ab471d24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf.

Додаткова

16. Арон Р. Мир і війна між націями. Пер. з фр. В. Шовкун, З. Борисюк, Г. Філіпчук. Київ: МП «Юніверс», 2000. 686 с.

17. Бэтлер А. Контуры мира в первой половине XXI века и чуть далее. *Мировая экономика и международные отношения*. 2002. № 1. С. 73–80.

18. Белей С. І. Особливості держави середньої сили як суб'єкта міжнародних відносин. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 8. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2590/2298.

19. Білорус О., Власов В. Глобалістика – нова синтетична наука. *Вісник Національної Академії наук України*. 2010. № 3. С. 17–26. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27212/03-Bilorus.pdf?sequence=1>.

20. Бжезінський З. Україна у геостратегічному контексті / пер. з англ. А. Іщенка. Київ : ВД «Києво-Могилян. акад.», 2006. 101 с.

21. Блондель Ж. Политическое лидерство: Путь к всеобъемлющему анализу. Москва : Российская академия управления, 1992. 135 с. URL: <http://grachev62.narod.ru/blondel/contents.htm>.

22. Бурдяк О. Зростання ролі ТНК у міжнародних політичних відносинах в умовах глобалізації. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2013. Т. 25–26. С. 233–238.

23. Внучко С. Глобалістика в наукових дослідженнях кінця XX початку XXI ст. *Грані : наук.-теорет. і громад.-політ. альманах*. 2013. № 7. С. 101–105.

24. Гегель Г. В. Ф. О научных способах исследования естественного права. *Гегель: pro et contra*. URL: [http://hegel.rhga.ru/upload/iblock/3c9/Гегель%20-%20Политические%20произведения%20\(Памятники%20философской%20мысли\)%20-%201978_merge_4.pdf](http://hegel.rhga.ru/upload/iblock/3c9/Гегель%20-%20Политические%20произведения%20(Памятники%20философской%20мысли)%20-%201978_merge_4.pdf).

25. Гоббс Т. Левіафан. *Академія політичних наук України* : офіційний сайт. URL: <http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/гоббс.pdf>.

26. Герасіна Л. М. Світовий політичний процес: концептуальний аспект і реальна політика. Electronic archive – Repository Yaroslav Mudryi National Law University. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/11853/1/Gerasina.pdf>.

27. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 28–40.

28. Гужва О., Овчаренко В. Глобалістика і футурологія: концептуалізація понять. *Віче*. 2011. № 20. С. 16–18.

29. Дубов Д. В. Кіберпростір як новий вимір геополітичного суперництва : монографія. Київ : НІСД, 2014. 328 с.

30. Евсюков А. Транснациональные корпорации в мировой политике и угрозы национальной безопасности. *Социально-политические науки*. 2016. №3. С. 78–81. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/transnatsionalnye-korporatsii-v-mirovoy-politike-i-ugrozy-natsionalnoy-bezopasnosti>.

31. Зайцева М. В. Концепції впливу глобалізації на міжнародні відносини. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 9. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2670/2374.

32. Зленко А. Українська дипломатія та політика: вчора, сьогодні, завтра. *Зовнішні справи*. 2013. № 8. С. 8–10.

33. Ільницька У. Україна-ОБСЄ: активізація співробітництва у формуванні європейської системи безпеки. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 115–121.

34. Кант І. К вечному миру. *Научная электронная библиотека. Гражданское общество России*. URL: https://www.civisbook.ru/files/File/Kant_K_vechnomu_miru.pdf.

35. Капитон О. В. Глобалістика і глобальні проблеми сучасності. *Філософія. Культура. Життя* : зб. наук. пр. 2010. № 35. С. 17–31.

36. Капітоненко М. Г. «М'яка сила» у сучасній світовій політиці: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2010. Вип. 94 (Ч. II). С. 20–29.

37. Кирилич В. Фактор «м'якої сили» в сучасних міжнародних відносинах. *Зовнішні справи*. 2015. № 3. С. 12–13.

38. Клаузевиц К. О войне. *Милитера. Военная литература*. URL: <http://militera.lib.ru/science/clausewitz/index.html>.

39. Коппель О. А. Еволюція підходів до проблем міжнародної безпеки. *Вісник Київського університету. Міжнародні відносини*. 1998. Вип. 8. С. 9–13.

40. Куприн Д. С., Тулюлюк Е. А. Элементы мягкой и жесткой силы в формировании имиджа государства. *Коммуникология: электронный научный журнал*. 2017. № 1. С. 67. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/elementy-myagkoy-i-zhyostkoy-sily-v-sisteme-formirovaniya-imidzha-gosudarstva>.

41. Лукин А. Л. Теория комплексов региональной безопасности и Восточная Азия. *Ойкумена. Регионоведческие исследования*. 2011. № 2. С. 7–19. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/teoriya-kompleksov-regionalnoy-bezopasnosti-i-vostochnaya-aziya>.

42. Мак'явеллі Н. Державець. Читиво. Електронна бібліотека. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Machiavelli_Niccolo/Derzhavets/.

43. Мелеганіч Г. І. Безпекова стратегія України в умовах сучасних міжнародних викликів та загроз. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2015. № 5. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2518/2248.

44. Мирский Г. И. Исламизм, транснациональный терроризм и ближневосточные конфликты : монография. Москва : ГУ ВШЭ, 2008. 163 с.

45. Міненкова П. В. Концептуальні засади та категоріальне визначення поняття «мозкові центри» наукове переосмислення традиційних підходів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право*. 2018. № 1. С. 17–22. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26615/1/VPSP2018-1_17-22.pdf.

46. Модельски Дж. Еволюція глобальної політики Ч. І. *Поліс*. 2005. № 3. С. 62–83.

47. Модельски Дж. Еволюція глобальної політики Ч. ІІ. *Поліс*. 2005. № 4. С. 102–127.

48. Ніколаєнко Н. В. Біологічна зброя як зброя терору сучасного світу. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2018. Вип. 3–4. С. 67–75.

49. Палінчак М. М., Галда П. П., Лешанич М. М. Релігійний фактор у міжнародних відносинах : навчальний посібник. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2015. 296 с. URL: https://pidru4niki.com/85731/religiyeznavstvo/teoretichni_pidhodi_vivchennya_rol_i_religiynogo_chinnik_a_mizhnarodnih_vidnosinah_svitoviy_polititsi.

50. Погорська І. І. Сучасна глобальна безпека можливості та перспективи мультилатералізму. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2014. № 4. URL : http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/2450/2182.

51. Прокопенко Л. Л., Ракша О. В. Розвиток інституційної основи співробітництва України та ЄС. *Аспекти публічного правління*. 2018. Т. 6, № 3. С. 56–62.

52. Рагімова А. Ф. Исламский фактор в мировой политике: оценка современных исследователей. *CETERIS PARIBUS*. 2016. №7–8. С. 9–15. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/islamskiy-faktor-v-mirovoy-politike-otsenka-sovremennyh-issledovateley>.

53. Романюк Н. А., Пурий Н. Р. Еволюція підходів до розуміння гегемонії в теорії міжнародних відносин. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. Вип. 129. С. 34–46.

54. Ряшко О. В., Остапенко Л. О. Проблеми війни і миру у філософії Гегеля, Канта, Фіхте. *Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка»*. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/34779/1/76_490-495.pdf.

55. Ряшко О. В., Ряшко В. І. Проблеми війни і миру у «Філософії права» Г. В. Ф. Гегеля. *Academic Journals and Conferences*. Lviv Politechnic National University. URL: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2153/vnulpurn201480120.pdf>.

56. Рябінін Є. Концепція керованого хаосу в контексті побудови сучасного світового порядку. *Зовнішні справи*. 2013. № 11. С. 32–37.

57. Сербіна Н. Ф. Динаміка розвитку цивілізацій в умовах глобалізації. *Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки»*. 2013. № 2. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/97/71.

58. Тишкун Ю. До проблеми змістового наповнення терміна «світова політика». *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2014. Вип. 26. С. 38–44.

59. Теленко О. М. Проблема наукової інтерпретації поняття «світова політика». *Грані*. 2015. № 9. С. 16–21. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/268616889.pdf>.

60. Тихоненко І. В. Дослідження регіональної безпеки «незахідними» теоріями міжнародних відносин. *Політичне життя*. 2017. № 3. С. 121–125. URL: https://www.researchgate.net/publication/344165603_Doslidzenna_regionalnoi_bezpeki_nezahidnimi_teoriami_miznarodnih_vidnosin.

61. Тодоров І. Я. Україна на шляху до європейської та євроатлантичної спільноти : монографія. Донецьк : ДонНУ, 2006. 268 с.

62. Толстов С. Міжнародна система початку XXI ст. *Зовнішні справи*. 2012. № 10. С. 9–13. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/zovsp_2013_11_7.pdf.

63. Турчин Я. Російсько-український конфлікт як новий виклик світовій системі безпеки. *Зовнішні справи*. 2016. № 11. С. 14–16.

64. Україна в міжнародних організаціях : навч. посібник / Ю. І. Макар та ін. Чернівці : Прут, 2008. 870 с.

65. Фесенко М. Феномен міжнародно-політичної консолідації. *Політичний менеджмент*. 2013. № 1–2. С. 20–27. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/fesenko_fenomen.pdf.
66. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций пер. с англ. Москва : ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.
67. Худолій А. Американсько-українські відносини в світлі викликів ХХІ століття. *Американська історія та політика*. 2016. № 1. С. 115–122.
68. Цыбаков Д. Л., Моисеев В. В. Militarizm в мировой политике: трансформации постбиполярной эпохи. *Среднерусский вестник общественных наук*. 2016. № 6. С. 162–170. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/militarizm-v-mirovoy-politike-transformatsii-postbipolyarnoy-epohi-ts>.
69. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підручник. Дипломатична акад. України при МЗС України. Київ : Кондор, 2011. 289 с.
70. Чекаленко Л. Д. Зовнішня політика України : підручник. Київ : Либідь, 2006. 712 с.
71. Чекаленко Л. Д., Федуняк С. Г. Зовнішня політика України (від давніх часів до наших днів) : підручник для студентів вищих навчальних закладів / за заг. ред. Л. Д. Чекаленко. Київ : ДП «Вид. дім. Персонал», 2010. 464 с. URL: <http://portal.iapm.edu.ua/portal/media/books/fc8e7971-86e1-4de2-b69f-d23eef4d5c41.pdf>.
72. Черник П. П. Російсько-українські «газові війни» як дієвий інструментарій російської дипломатії. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2012. Т. 20, Вип. 22(3). С. 21–26.
73. Шевчук О. В. Стратегія «м'якої сили» КНР на початку ХХІ століття. *Наукові праці. Політологія*. 2011. Т. 162, Випуск 150. С. 96–100.
74. Шергін С. Геополітична ідентичність України: ретроспектива і реальність. *Зовнішні справи*. 2016. № 4. С. 9–13.
75. Ядерное противостояние в Южной Азии / под. ред. А. Арба-тов, В. Дворкина. Москва : Московский центр Карнеги, 2005. 83 с. URL: https://carnegieendowment.org/files/9268Nuclear_Deterrence_and_Non-Proliferation.pdf.
76. Biscop S. Coronavirus and Power: The Impact on International Politics. *Security Policy Brief*. 2020. No. 126. 4 p. URL: <https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2020/03/SPB126-sven-corona-260320.pdf?type=pdf>.

77. Jose B. Weak states in South Asia: Pakistan and the security complex. *Indian Streams Research Journal*. 2014. Vol. 4, No. 2. P. 1–7.

78. Lakishyk D. Trends and Prospects of the Development of Democracy in the Modern World. *Problems of World History: Scientific Journal*. 2018. Vol. 5. URL: <http://journal.ivinas.gov.ua/pwh/article/view/78/61>.

79. Lasswell H. D. The garrison state. *The American Journal of Sociology*. 1941. Vol. 46, No. 4. P. 455–468.

80. Nye J. S. Public Diplomacy and Soft Power. *University of Helsinki*. URL: <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4594675/Nye.pdf>.

81. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. New York : Public Affairs, 2004. 191 p. URL : https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_Joseph_S_Nye_Jr.

82. Nye J. S. The Paradox of American Power. Oxford : Oxford University Press. 2003. 240 p.

83. Nye J. S., Keohane R. Transnational Relations and World Politics: An Introduction. *International Organization*, 1971. Vol. 25, No. 3, P. 329–349. URL: https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/364783/mod_resource/content/1/keohane-nye_1971.pdf.

84. Raimzhanova A. Power in International relations: hard, soft, and smart. *Institute for cultural diplomacy*. URL: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf.

Інформаційні ресурси

85. Офіційний сайт Української асоціації Римського клубу. *Club of Rome*. URL: <http://www.clubofrome.org.ua/>.

86. Club of Rome: official page. URL: <https://www.clubofrome.org>.

87. Fragile States Index: official site. URL: <https://fragilestatesindex.org>.

88. World Bank Country and Lending Groups // The World Bank: official web-page. URL: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З КУРСУ «ОСНОВИ СВІТОВОЇ ПОЛІТИКИ»

Багатополярна система – система міжнародних відносин, яка характеризується множинністю центрів сили.

Баланс сил – концепція в межах школи реалізму, яка описує, як держави вирішують проблеми національної безпеки. Система балансу сил створюється шляхом протиставлення одних національних інтересів на противагу інтересам інших держав. Мир між державами розуміється як рівновага в розподілі сил між державами в рамках цієї системи.

Безпека – це такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними відносно заданої складної системи відповідно до наявних, на цьому етапі, потреб, знань та уявлень.

Біполярна система – система міжнародних відносин з двома центрами сили. Прикладом біполярної системи міжнародних відносин була «холодна війна».

Війна – виклик політичним відносинам між урядами і народами, що стає способом досягнення політичних цілей організованими збройними силами.

Гарантоване взаємне знищення – доктрина залякування, відповідно до якої жодна сторона не почне ядерну війну через страх самої бути знищеною.

Гібридна війна – вид ворожих дій, за якого нападаюча сторона не вдається до класичного військового вторгнення, а пригнічує свого опонента, використовуючи поєднання прихованих операцій, диверсій, кібервійни, а також надаючи підтримку повстанцям, що діють на території противника. При цьому військові дії можуть взагалі не вестися, і з формальної точки зору гібридна війна може протікати в мирний час.

Глобалізація – процес загальносвітового характеру, під час якого відбувається об'єднання або зближення економічних, соціальних і культурних норм, звичок і принципів у країнах, де раніше економіка і суспільство мали яскраво виражені національні риси.

Глобалістика – міждисциплінарна галузь наукових досліджень, спрямованих на виявлення сутності, тенденцій і причин процесів глобалізації, інших глобальних процесів і проблем, пошук шляхів утвердження позитивних та подолання негативних для людини і біосфери наслідків цих процесів.

Глобальне управління – процес, за допомогою якого різні актори намагаються виробити загальні для світової спільноти правила поведінки на світовій арені.

Глобальні проблеми – проблеми, які є загальносвітовими, такими, що зачіпають інтереси усіх держав і націй, класів, соціальних груп, політичних партій, кожної людини зокрема.

Двосторонні відносини – найбільш поширена форма міжнародних відносин між державами і міжнародними організаціями.

Демілітаризація – повне або часткове роззброєння, скорочення та ліквідація озброєнь і військових сил, військової економіки, мобілізації ресурсів і підготовлених до війни людських резервів.

Демократизація – процес впровадження демократичних принципів у політичну систему, культуру, стиль життя тощо.

Дипломатія – діяльність глав держав, урядів і спеціальних органів зовнішніх відносин з метою реалізації цілей і завдань зовнішньої політики держав, а також щодо захисту інтересів держави за кордоном; дипломатія є засобом здійснення зовнішньої політики держав та уособлює собою сукупність практичних заходів, прийомів і методів, що застосовуються з урахуванням конкретних умов і характеру завдань, що мають бути вирішені.

Дипломатія багатостороння – форма дипломатії в межах міжнародних організацій, що здійснюється при міжнародних організаціях за допомогою делегацій і постійного представництва держави; дипломатична діяльність за участю представників декількох держав, яка полягає у їх роботі при міжнародних міжурядових організаціях та конференціях, проведенні переговорів, консультацій.

Зовнішня політика – це діяльність держави на міжнародній арені, що регулює відносини з іншими суб'єктами зовнішньополітичної діяльності – державами, їх спілками та блоками, зарубіжними громадськими об'єднаннями, всесвітніми і регіональними міжнародними організаціями; комплекс дій, спрямованих на встановлення і підтримку відносин з міжнародним співтовариством, захист власного національного інтересу та поширення свого впливу на інші суб'єкти міжнародних відносин.

Зона вільної торгівлі – стадія економічної інтеграції, за якої усуваються тарифні бар'єри між країнами-учасницями.

Інтеграція – процес зближення, об'єднання на міждержавному рівні.

Конверсія – зниження військових витрат з одночасним збільшенням цивільних переміщень робочої сили, обладнання та інших економічних ресурсів, що використовуються у військових цілях до альтернативних.

Контроль над озброєнням (англ.: arms control) – угоди щодо обмеження, удосконалення, накопичення і застосування певних видів озброєнь у низці сфер діяльності людини.

Концепція «меж розвитку людства» – виходить з того, що загрози людству виникають через брак ресурсів і різкого погіршення стану навколишнього середовища. Відповідно до цієї концепції, економічне зростання необхідно призупинити, якщо людство хоче вижити.

Мир – стан міжнародних відносин, що характеризується відсутністю збройних конфліктів і стабільністю у світовій політиці.

Миротворча діяльність – використання легко озброєних багатосторонніх сил для роз'єднання ворогуючих сторін.

Митний союз – об'єднання, створене державами, які погодилися скасувати торговельні бар'єри між собою і прийняти єдину систему торгових бар'єрів.

Міжнародна і внутрішня політика (англ.: intermestic politics) – термін, введений в науковий обіг для позначення політики держави, яка одночасно має як внутрішній, так і міжнародний аспект.

Міжнародні відносини – сукупність економічних, політичних, ідеологічних, правових, дипломатичних, військових та інших зв'язків і взаємовідносин між державами та групами держав, соціальними, економічними, політичними силами, організаціями, рухами, які діють на міжнародній арені.

Міжнародні міжурядові організації – (англ.: intergovernmental organisations, IGO's) – об'єднання держав, створених на основі багатосторонніх міжнародних договорів та відповідно до міжнародного права для здійснення певних цілей.

Міжнародні неурядові організації – це об'єднання національних громадських організацій, спілок, груп і окремих осіб з різних держав, створене з метою сприяння міжнародному співробітництву в політичній, економічній, культурній, науково-технічній та інших сферах діяльності людини; це організація, заснована не на підставі міжурядової угоди і не ставить за мету отримання комерційного прибутку.

Мілітаризація – дії державних органів у сфері економіки, політики та соціуму, спрямовані на нарощування військової потужності держави.

Мондіалізм – рух за об'єднання світу, створення єдиних політичних інститутів управління.

Національна безпека – поняття, що характеризує захист і збереження державного суверенітету та територіальної цілісності, здатність адекватно реагувати на будь-які реальні та потенційні загрози.

Національні інтереси – одне з основних понять в (нео)реалізмі. Ці інтереси визначаються державою, і для їх досягнення використовується зовнішня політика. Поняття зазвичай включає в себе забезпечення безпеки, незалежності, а також економічне благополуччя країни.

Національний суверенітет – принцип, відповідно до якого нація-державна є джерелом найвищої політичної влади, що здійснюється в межах її території (йдеться про законодавчі, виконавчі, судові повноваження) без втручання ззовні.

Недержавний актор – учасник міжнародної взаємодії (транснаціональні корпорації, неурядові організації, внутрішньодержавні регіони).

Організація Об'єднаних Націй (ООН) – глобальна універсальна організація, що створена у 1945 р. і ставить перед собою такі завдання: підтримка миру та безпеки на планеті; розвиток дружніх відносин між країнами; співробітництво у вирішенні міжнародних проблем і в забезпеченні поваги прав людини; узгодження дій різних країн. У досягненні цих цілей співпрацюють понад 30 суміжних організацій, які разом утворюють систему ООН.

Превентивна дипломатія – дипломатичні дії, спрямовані на попередження насильницького способу розв'язання конфліктної ситуації.

Проблема відносин «Північ – Південь» (англ.: North – South problem) – проблема, яка полягає в значній поляризації світу по осі «Північ – Південь», в результаті чого в країнах, що знаходяться в північній півкулі (розвинені держави), загальний соціально-економічний рівень життя істотно вище, ніж в країнах, що розвиваються.

Регіон – певна територія, що представляє собою складний територіально-економічний і національно-культурний комплекс, який може бути відмежований ознаками інтенсивності, різноманіття і взаємопов'язаності явищ, що виражаються у вигляді специфічної однорідності географічних, природних, економічних, соціально-історичних, національно-культурних умов, які є підставою для того, щоб виділити цю територію.

Регіоналізм – політичний процес, який збільшує рівень інтеграції у визначеному географічному регіоні.

Релігійний фактор – вплив релігійних цінностей, які знаходяться в тісній і постійній взаємодії з конкретною історичною, політичною, економічною, соціокультурною практикою народів.

Роззброєння – рішення одного або більше держав про скорочення, виведення, знищення певних видів (або виду) зброї.

Світова організація торгівлі (СОТ) – це міжнародна економічна організація, що займається питаннями багатостороннього регулювання торгівлі товарами, послугами та інтелектуальною власністю; це форум, на якому в процесі колективних обговорень і переговорів формуються правила міжнародної торгівлі і розглядаються питання скорочення бар'єрів на її шляху. Організація є наступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ), яка була підписана 23 країнами в Женеві в жовтні 1947 року.

Світова політика – такий науковий напрям міжнародно-політичної теорії, який вивчає міжнародні проблеми у їх взаємозалежності і взаємозв'язку та у загальносвітовому контексті.

Світовий політичний простір – територіально-функціональна сфера дії політики, влади, інститутів, відносин, процесів та ідей.

Світовий політичний процес – сукупна діяльність народів, рухів, держав та їх інституцій, соціальних спільностей, які переслідують певні політичні цілі у царині міжнародного життя.

Світовий порядок – характер (стан) або напрямок зовнішньої активності, що забезпечує непорушність тих цілей співтовариства держав, які є для нього, з одного боку, елементарно необхідними, з іншого, – життєвоважливими, і одночасно – загальними для всіх.

Стабільність міжнародної системи – такий стан міжнародної системи, за якого вона здатна подовжувати своє існування, не піддаючись руйнації.

Сталий розвиток (англ.: sustainable development) – процес, що має на увазі використання природних ресурсів для задоволення потреб населення, що проживає нині, без нанесення шкоди наступним поколінням.

Теорія «гегемоністичної стабільності» (англ.: theory of hegemonic stability) – згідно з нею, у разі існування держави-гегемона встановлюється стабільний економічний режим, оскільки лідер виробляє правила і норми поведінки, які прийняті іншими учасниками.

Територіальний конфлікт – міжнародний конфлікт між двома або кількома державами щодо юридичної належності певній території.

Тероризм – застосування або загроза застосування насильства відносно мирного населення з метою політичного вимагання, примусу або пропаганди.

Транснаціональні актори – учасники, які діють за межами однієї держави на світовій арені, наприклад ТНК, неурядові організації та ін.

Холодна війна – термін, що характеризує військову і політичну конфронтацію між Заходом і Сходом після Другої світової війни. Вперше з'явився в кінці 1940-х років.

Ядерне нерозповсюдження (англ.: nuclear nonproliferation) – нерозроблення ядерної зброї або технологій з її виробництва, а також засобів доставки цієї зброї країнам, які нею не володіють.

Ядерне стримування (англ.: nuclear deterrence) – доктрина, заснована на тому, що сама можливість застосувати ядерну зброю стримує противника від агресії. Виходить з того, що учасники міжнародних відносин поведуться виключно раціонально і намагаються уникнути тих руйнівних наслідків, які несе з собою застосування ядерної зброї.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Предметне поле світової політики

Increased interdependence and interconnectedness

(Джерело: Heywood A. Global politics. New York : Palgrave Macmillan, 2011. P. 5–8. URL: <https://peda.net/jao/lyseo/isac/ias/global-politics/ahgp/the-whole-book:file/download/e7ab471d24086998cb255025c53dc75c3c92ed9c/Andrew-Heywood-Global-Politics%20%28kopio%29.pdf>)

To study international politics traditionally meant to study the implications of the international system being divided into a collection of states. Thanks to sovereignty, these states were, moreover, viewed as independent and autonomous entities. This state-centric approach has often been illustrated through the so-called ‘billiard ball model’, which dominated thinking about international relations in the 1950s and later, and was particularly associated with realist theory. This suggested that states, like billiard balls, are impermeable and self-contained units, which influence each other through external pressure.

Sovereign states interacting within the state-system are thus seen to behave like a collection of billiard balls moving over the table and colliding with each other, as in Figure 1.2. In this view, interactions between and amongst states, or ‘collisions’, are linked, in most cases to military and security matters, reflecting the assumption that power and survival are the primary concerns of the state.

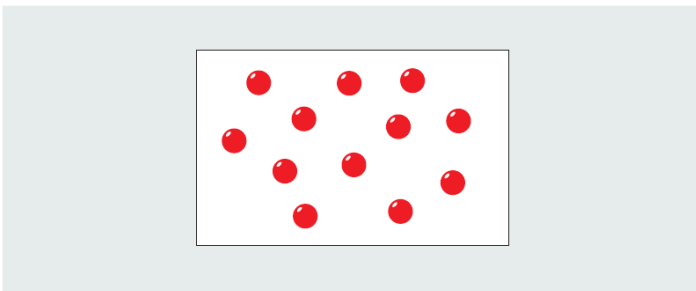

Figure 1.2 Billiard ball model of world politics

International politics is thus orientated mainly around issues of war and peace, with diplomacy and possibly military action being the principal forms of state interaction.

The billiard ball model of world politics has two key implications. First, it suggests a clear distinction between domestic politics, which is concerned with the state's role in maintaining order and carrying out regulation within its own borders, and international politics, which is concerned with relations between and amongst states. In this sense, sovereignty is the hard shell of the billiard ball that divides the 'outside' from the 'inside'. Second, it implies that patterns of conflict are largely determined by the distribution of power among states. Thus, although state-centric theorists acknowledged the formal, legal equality of states each state being a sovereign entity, they also recognized that some states are more powerful than others, and, indeed, that strong states may sometimes intervene in the affairs of weak ones. In effect, not all billiard balls are the same size. There are named as 'great powers'.

The billiard ball model has nevertheless come under pressure as a result of recent trends and developments.

The first is that there has been a substantial growth in cross-border / transnational, flows and transactions – movements of people, good, money, information and ideas. State borders have become increasingly 'porous', and, as a result, the conventional domestic/international, or 'inside/outside', divide is increasingly difficult to sustain. The second development, linked to the first, is that relations among states have come to be characterized by growing interdependence and interconnectedness.

Tasks such as promoting economic growth and prosperity, tackling global warming, halting the spread of weapons of mass destruction and coping with pandemic diseases are impossible for any state to accomplish on its own, however powerful it might be. States, in these circumstances, are forced to work together, relying on collective efforts and energies. For Keohane and Nye, such a web of relationships has created a condition of 'complex interdependence', in which states are drawn into cooperation and integration by forces such as closer trading and other economic relationships. This is illustrated by what has been called the 'cobweb model' of world politics (see Figure 1.3).

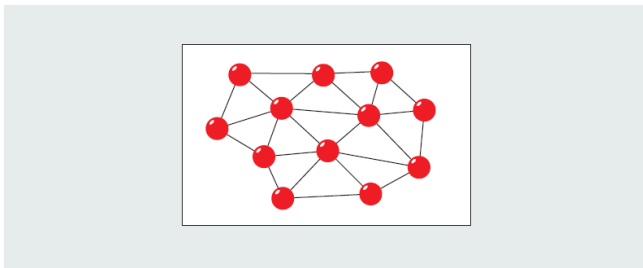

Figure 1.3 Cobweb model of world politics

Nevertheless, such thinking can be taken too far. For one thing, there are parts of the world, not least the Middle East, where states clearly remain enmeshed in military-strategic conflict, suggesting both that the billiard ball model is not entirely inaccurate and that levels of interdependence vary greatly across the globe. For another, interdependence is by no means always associated with trends towards peace, cooperation and integration. Interdependence may be asymmetrical rather than symmetrical, in which case it can lead to domination and conflict rather than peace and harmony.

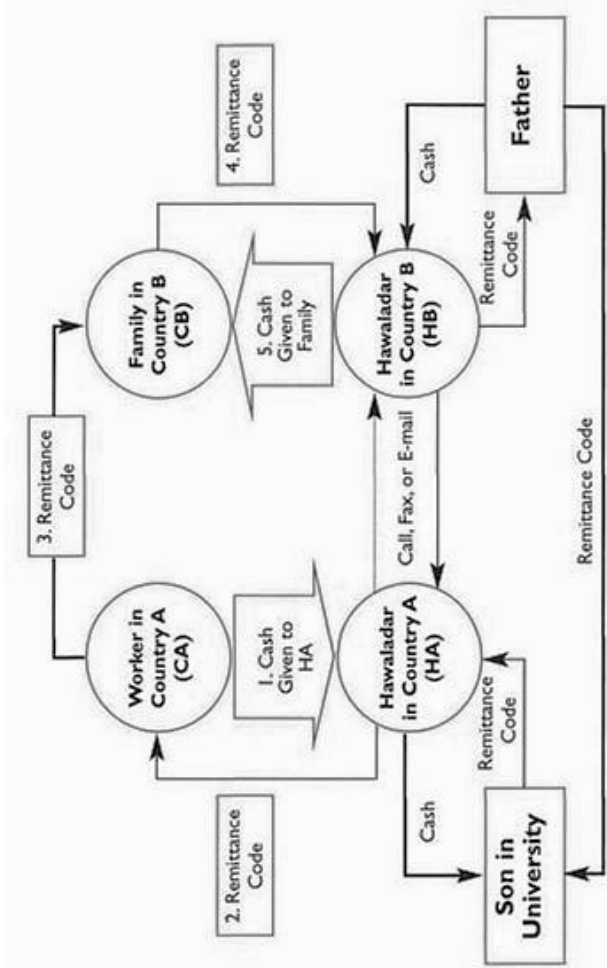
«М'яка» сила крізь призму ідей Дж. Ная (молодшого)

TABLE 1
SOFT POWER SOURCES, REFEREES, AND RECEIVERS

Sources of Soft Power	Referees for Credibility or Legitimacy	Receivers of Soft Power
Foreign policies	Governments, media, nongovernmental organizations (NGOs), intergovernmental organizations (IGOs)	Foreign governments and publics
Domestic values and policies	Media, NGOs, IGOs	Foreign governments and publics
High culture	Governments, NGOs, IGOs	Foreign governments and publics
Pop culture	Media, markets	Foreign publics

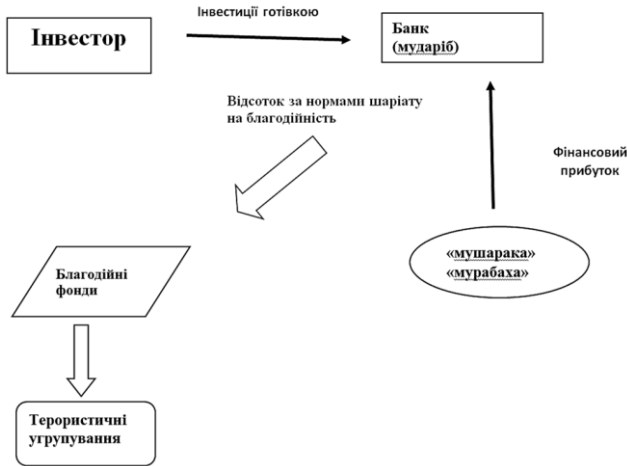
Джерело: Nye J. S. Public Diplomacy and Soft Power. *University of Helsinki*.
URL: <https://courses.helsinki.fi/sites/default/files/course-material/4594675/Nye.pdf>.

Схема системи фінансування тероризму «Хавала»

Джерело: El Qorchi M., Samuel Maimbo S., Wilson J. Features of the Informal Hawala System. *IMF e-library*. URL: <https://www.e-library.imf.org/view/IMF084/03590-9781589062269/03590-9781589062269/C3.xml?language=en&redirect=true>.

Схема фінансування тероризму з використанням ісламської банківської системи (рахунок «мудароба»)

1. **Рахунок «мудароба»** – відсоток з кожної грошової операції переводиться за нормами шариату на благодійність.
2. **«Закят»** – податок, який виплачує кожен мусульманин для підтримки бідних за допомогою банківської системи.
3. **Структури з управління активами** – **«мушарака»** (спільні підприємства) і **«мурабаха»** – (компанії, які банк купує і продає з метою отримання прибутку).

Схема розроблена автором на основі аналізу праці: Jost P. The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering. Vienna, VA : Financial Crimes Enforcement Network, 2010. 45 p. URL: <https://www.assetsearchblog.com/wp-content/uploads/sites/197/2013/06/FinCEN-Hawala.pdf>.

Схематичне зображення теорії регіональних комплексів Б. Бузана

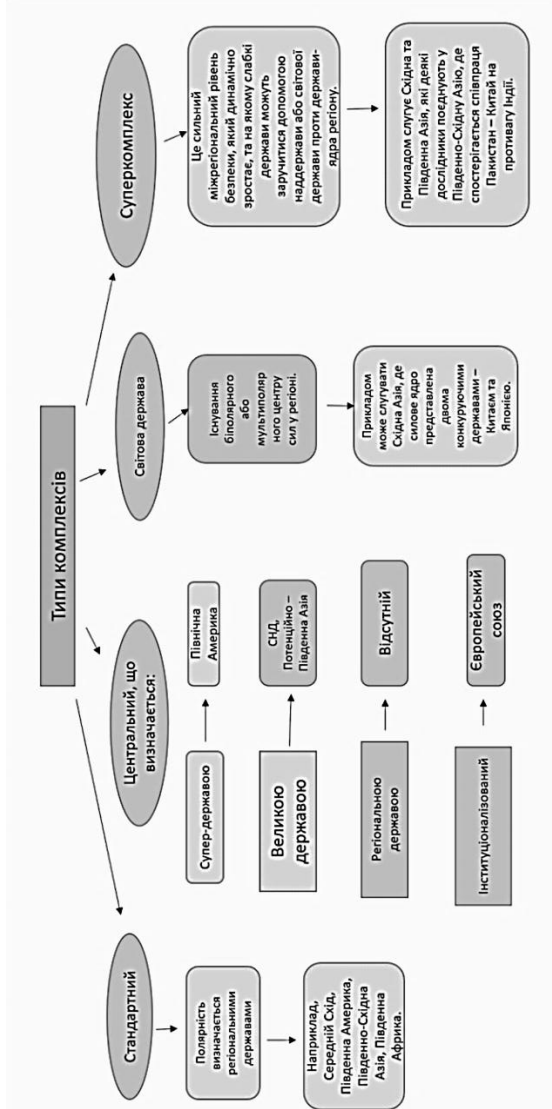

Схема розроблена автором на основі праці: Buzan B. Regions and Powers. The structure of international security / B. Buzan, O. Wever. New York : Cambridge University Press, 2003. 570 p.

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

ТИХОНЕНКО
Ірина Вікторівна

Методичні вказівки з дисципліни
«Основи світової політики»

Методичні вказівки

Випуск 340

Редактор *А. Бурмус*.
Технічний редактор *О. Петроченко*. Комп'ютерна верстка *Н. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*, фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 31.05.2021.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 4,42. Обл.-вид. арк. 3,32.
Тираж 5 пр. Зам. № 6297.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.